

Verslag van een inspraakbijeenkomst van de vaste commissie voor Europese Zaken op woensdag 6 juni 2007 in het gemeentehuis van Eindhoven over "Europa: hoe nu verder?".

Aanvang: 19.15 uur

Voorzitter: Waalkens

AGENDA

Welkomstwoord door de voorzitter van de vaste commissie voor Europese Zaken van de Tweede Kamer, de heer Waalkens.

Inleiding door de moderator, de heer Doesburg.

1ste ronde

Doet Europa wat het moet doen? Kan de Europese Unie een bijdrage leveren aan het oplossen van de grote problemen van de 21ste eeuw op het gebied van milieu, klimaat & energie, veiligheid en immigratie?

2de ronde

Hoe moet het verder met het Europees grondwettelijk verdrag? Moet Europa meer of minder macht krijgen? Hoe zou de Europese Unie democratischer kunnen worden?

3de ronde

Waar liggen de grenzen van Europa? Welke landen zouden wel of niet in aanmerking moeten komen voor het EU-lidmaatschap?

De **voorzitter**: Dames en heren, van harte welkom. Mijn naam is Harm Evert Waalkens, lid van de Tweede Kamer voor de Partij van de Arbeid, en tevens voorzitter van de vaste commissie voor Europese Zaken.

Dit is voor ons de derde bijeenkomst op een rij. Wij zijn maandag in Groningen geweest en dinsdag in Apeldoorn. Vanavond zijn wij hier te gast, bij de gemeente Eindhoven. Wij zijn bijzonder blij dat u de moeite wilt nemen om uw mening aan de Kamerleden mee te geven. Wij hebben gemeend deze karavaan door Nederland te moeten laten rollen om met u van gedachten te wisselen. Wij doen dat met de woordvoerders uit de Tweede Kamer. Ook is er iemand van het Europees Parlement. Ik geef de leden van de commissie graag de gelegenheid om zich aan u voor te stellen.

De heer **Blom** (PvdA): Ik ben Luuk Blom en sinds een aantal maanden woordvoerder Europese zaken voor de Partij van de Arbeid. Sinds januari 2003 zit in de Tweede Kamer.

De heer **Van Bommel** (SP): Ik ben Harrie van Bommel van de Socialistische Partij. Ik kom uit Helmond en ben dus een keienbijter. Ik ben woordvoerder Europese en buitenlandse zaken. Als het aan mij ligt komt er weer een referendum, tenminste, als er weer een verdrag komt dat op het oude verdrag lijkt.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Mijn naam is Han ten Broeke. Ik ben de Europawoordvoerder voor de VVD. Ik zit sinds december in de Kamer en ben vanavond, hoop ik, een beetje kuitenbijter.

Mevrouw **Buitenweg** (EP, GroenLinks): Mijn naam is Kathalijne Buitenweg. Ik ben lid van het Europees Parlement voor GroenLinks. Daar houd ik mij vooral bezig met milieu, asiel, migratie en politieverwerking. Deze onderwerpen zijn nu ook onderdeel van het verdrag. GroenLinks hoopt op een Europa-wijd referendum, en anders op een nationaal referendum.

De heer **Van der Ham** (D66): Mijn naam is Boris van der Ham. Ik ben Tweede Kamerlid voor D66, al 5 jaar. Een van de redenen dat u hier zit, is dat ik samen met de Kamerleden van de Partij van de Arbeid en GroenLinks een paar jaar geleden een initiatiefwetsvoorstel heb ingediend dat het referendum mogelijk maakt. Ik voel mij dus een beetje schuldig, of medeverantwoordelijk, voor deze bijeenkomst. Wat er ook uitkomt, ik hoop dat de burgers er ook de volgende keer bij betrokken worden.

Mevrouw **Jonker** (CDA): Mijn naam is Corien Jonker. Ik ben nu drie jaar Kamerlid voor het CDA en woon in Eindhoven.

De heer **De Roon** (PVV): Ik ben Raymond de Roon. Ik ben sinds december Kamerlid voor de Partij voor de Vrijheid. Ik ben woordvoerder voor justitiezaken en Europese zaken. Zonder de vorige steden waar wij zijn geweest, Groningen en Apeldoorn, te kort te willen doen, heb ik toch de indruk dat de opkomst vanavond veel groter is. Dat vind ik alvast fantastisch.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Ik ben Kees van der Staaij, sinds 1998 Tweede Kamerlid voor de SGP en onder andere woordvoerder voor Europese zaken.

De heer **Waalkens** (CDA): Na het "nee" tegen het grondwettelijk verdrag in Nederland en Frankrijk is in Europa een periode van bezinning ingelast. Deze periode loopt nu af. Het referendum heeft op de kop af twee jaar geleden plaatsgevonden.

Tijdens de grondige voorbereiding van het debat dat wij in Den Haag gaan voeren met de regering over de verdere stappen en het onderhandelingstraject waarbij een nieuwe set van afspraken wordt gemaakt over Europa, heeft de vaste Kamercommissie bedacht dat zij met dit unieke experiment een duw kon geven aan het politiseren van het debat over Europa. Wij zijn van mening dat de burgers op deze manier hun betrokkenheid kunnen uitspreken. Deze bijeenkomst wordt live uitgezonden via het internet. Ik wil daarom ook iedereen die deze bijeenkomst via het beeldscherm bijwoont, van harte bedanken omdat zij gebruikmaken van deze mogelijkheid.

Hoe verder met Europa? Dit is het thema waar wij vanavond mee verdergaan. Wij geven u graag de gelegenheid om uw mening te geven. Dat doen wij aan de hand van thema's: wat moet Europa nu wel of niet doen, hoe moet het dit doen en met wie? Uw mening zullen wij zeker mee terugnemen naar Den Haag. Dat zal een plaats krijgen in het debat dat de Kamer met de regering voert.

Om de avond vorm en inhoud te geven hebben wij een deskundige moderator ingehuurd, de heer Johan Doesburg, die ik nu graag de microfoon geef om ons door de avond te geleiden.

Ik wens u een heel plezierige avond.

De heer **Doesburg**: Dames en heren, niet de Kamerleden spelen vanavond de hoofdrol, maar u. De Tweede Kamer legt hier nadrukkelijk haar oor te luister om uw mening op te tekenen. Zij hebben zich tot het uiterste ingespannen om een programma te maken waarin u uw mening kenbaar kunt maken.

De kernvraag die ter tafel ligt is: Europa, hoe nu verder? In 2005 is massaal "nee" gezegd. Nu wordt de blik naar voren gericht om te bezien hoe verder te gaan. Deze vraag hebben wij opgeknipt in drie perspectieven. Ten eerste willen wij aan u voorleggen hoe u inhoudelijk verder wilt. Wat is belangrijk voor Europa, wanneer moet Nederland een voortrekkersrol spelen en waar moet Nederland juist niet aan deelnemen? Ten tweede noem ik de procedurele kant van de zaak. Moeten wij een veto hebben of niet? Dat soort zaken. Dat is het tweede perspectief dat wij vanavond gaan uitdiepen. Ten derde noem ik de uitbreiding. Welke landen moeten erbij, welke criteria denkt u dat daarvoor in het leven geroepen moeten worden? Hebben wij voldoende criteria? Mogen er meer landen bij en welke zijn dat dan en vooral waarom?

Dit is de driedeling van deze avond, die drie klokuren zal beslaan. Dat is een stevige zit. Dat betekent ook dat u ruimschoots de tijd krijgt om te spreken. Ik zal proberen om u zo evenredig mogelijk aan het woord te laten. Als u het woord wenst, kunt u dat kenbaar maken door te gaan staan. Ik zal proberen om allereerst zoveel mogelijk mensen het woord te geven. Ontstaat er een debat, dan zal ik ook proberen hoor en wederhoor te laten plaatsvinden, zoals dat hoort.

U hebt allen een stemkastje gekregen. De stellingen die wij u voorleggen, moet u zien als geagendeerde thema's. De stellingen staan op het scherm. Wij vragen u hierover te stemmen. Wij hebben een paar proefstellingen om de avond mee te beginnen en de computer zo in te stellen dat alle kastjes werken.

De eerste vraag die voorligt is: wat is uw leeftijd? U ziet op het kastje elf variabelen, van 0 tot 11. U kunt het cijfer indrukken dat overeenkomt met het vakje van uw keuze.

Het resultaat ziet u nu op het scherm. Voor de politiek is dit een prachtig resultaat, want u bent bijna allemaal gerechtigd om te stemmen.

De tweede controlevraag is: bent u man of vrouw?

Het blijkt dat 70% man is en bijna 30% vrouw. Dit is de derde avond die ik mag meemaken en steeds zijn er meer mannen dan vrouwen. Vanuit een historisch perspectief is dat niet zo raar, want politiek was altijd al een mannensport. Er is echter hard gevochten voor het vrouwenkiesrecht. Ik trek geen conclusies, dat doet u deze avond.

Mevrouw **Buitenweg** (EP, GroenLinks): Misschien zorgen de vrouwen toch nog vaker voor de kinderen. Dat zou een droevige conclusie zijn, maar dan heeft niet zoveel met het stemrecht te maken als wel met de verdeling van de taken.

De heer **Doesburg**: U was hier vanavond toch om te luisteren? Daar houd ik u aan.

Dames en heren. Wij gaan het eerste blok verkennen. Als u het woord wenst, gaat u staan. Ik probeer zoveel mogelijk heen en weer te lopen.

Europa, hoe nu verder?

De heer **Doesburg**: De eerste vraag valt in tweeën uiteen. Wij beginnen met het eerste element. U moet telkens drie voorkeuren kenbaar maken.

De EU moet op de volgende beleidsterreinen meer doen/minder doen.

De heer **Doesburg**: Het resultaat op het scherm laat zien dat milieu met stip op de eerste plaats staat. 81 stemmen. Aan de andere kant staat "belastingen" met 68 stemmen. Europa zou zich daar minder mee moeten bemoeien. Energie krijgt 55 stemmen, sociale zaken en werkgelegenheid 48, buitenland en defensie 43 en gezondheidszorg 44.

U hebt nu de mogelijkheid om hierop in te gaan, conclusies te trekken of toe te lichten waarom u gestemd heeft zoals u heeft gestemd.

Inspreker: Nederland kan op het gebied van milieu niet alleen te werk gaan. Milieu verspreidt zich over de hele wereld. Nederland moet niet menen dat het 't op het kleine eilandje alleen kan redden. Dat zullen wij samen moeten doen, met heel Europa, en als dat mogelijk is, met nog meer andere landen.

Inspreker: Ik heb op buitenland en defensie gedrukt omdat ik vind dat het tijd wordt dat Nederland over de NATO een ander standpunt inneemt dan Amerika. Amerika houdt zich nu met Tsjechië en Polen bezig en verpest de boel voor ons. Het wordt tijd dat er een Europees verdrag komt voor defensie.

Inspreker: Ik vind het betreuenswaardig dat sociale zaken en werkgelegenheid aan de mindere kant staat. Als je kijkt naar het arbeidsmigratieprobleem dat eraan komt, blijkt naar mijn mening dat je meer moet doen, ook op de plekken waar de mensen vandaan komen, opdat een betere verdeling ontstaat. Dat blijkt niet op het scherm en dat vind ik jammer. Ik vind dat bij uitstek een Europese aangelegenheid.

Inspreker: Ik vind het heel jammer dat zo weinig mensen voor gezondheidszorg hebben gekozen. De grenzen zijn open en iedereen kan van land naar land. Als de gezondheidszorg niet in alle landen van eenzelfde hoge kwaliteit is, zullen overdraagbare ziektes van het ene land naar het andere land gaan. Dat moeten wij gezamenlijk voorkomen. De gezondheidszorg moet daarom hoog op de Europese agenda.

Inspreker: Ik ben het eens met de spreker die een opmerking maakte over sociale zaken. Ik heb daar toch voor gestemd en dat heeft te maken met de tweeslachtigheid van deze vraag. Aan de ene kant ben ik van mening dat het neoliberale denken in Europa veel te ver is doorgevoerd. Daarover ben ik het helemaal eens met de SP. Aan de andere kant moet Nederland de ruimte hebben om de sociale zaken tot op een zekere hoogte zelf in te vullen. Ik hoop dat de vorige spreker het daarmee eens kan zijn.

Inspreker: Ik begrijp de stelling van deze mijnheer, maar ik voorzie dat de werkgelegenheid in Nederland op een gegeven moment haar top bereikt. Wij praten hier over Europa en over onze grenzen. Dat is een tegenstrijdigheid die je helder moet zien te krijgen.

Inspreker: Ik vind het begin al tendentiekus. Men gaat ervan uit dat de hele zaal vindt dat in Europa meer of minder moet worden gedaan. Misschien zijn er ook wel mensen die het "Zwitserlandmodel" aanhangen. Nederland is altijd een sterk land geweest, net als Zwitserland. Ik zou graag willen dat Nederland uit de Europese Unie stapt. Ik ken de achtergronden en weet dat dit heel moeilijk of zelfs onmogelijk is, maar ik vind dat Nederland weer op eigen benen moet gaan staan. Nederland is wel rijk, maar binnen het steeds groter wordende Europa heel klein. Wij verdrinken straks in Europa.

Inspreker: Daar wil ik mij bij aansluiten. Ik mis deze keuzemogelijkheid ook. Ik was altijd erg voor Europa. De laatste jaren is mijn mening echter volledig veranderd. Dat heeft vooral te maken met de dingen die in de wereld gaande zijn. De Verenigde Staten geven de laatste jaren een zeer slecht voorbeeld. Als je dat nader onderzoekt, gaan je daarvan de haren rechtop staan. Ook in Europa dreigt een aantal tendensen een totaal verkeerde kant uit te gaan. Ik ben er een groot voorstander van geworden dat Nederland zich van Europa distantieert, alleen al

om daarmee een heel duidelijk signaal te geven. Men zal zich afvragen waarom de Nederlanders dat doen. Misschien zal men daardoor een en ander beter gaan onderzoeken en tot dezelfde conclusie komen.

De heer **Doesburg**: Wij hebben overigens per stelling ongeveer een kwartier om de zaak met elkaar te verkennen. Daarna zullen telkens twee Kamerleden hierop kort reflecteren.

Inspreker: Ik wil reageren op de twee voorgaande sprekers en op hetgeen het scherm laat zien. Ik denk dat de vraag is of je moet accepteren dat er één supermarkt is, Amerika, of dat er twee zijn, Amerika en de EU.

Mijn voorkeur is dat in Europees verband meer wordt gedaan aan buitenlands beleid.

Inspreker: Ik deel het standpunt van de vorige sprekers, maar ik wil er toch op wijzen dat Europa veel voordelen heeft. Er is niet alleen een economische unie, maar ook een vrijheid van vestiging en een vrijheid van verkeer. Je kunt met een paspoort van een EU-land door heel Europa reizen. Dat is sinds de Middeleeuwen niet meer zo geweest. Die vrijheid is nu weer terug. Ik vind dat Nederland in de EU moet blijven, maar wij moeten ons wel heel kritisch af durven te vragen of Europa alles wat nationale overheden doen, ook moet doen. Dat is een foute weg die tot veel teleurstellingen leidt. Wij moeten in Europa echt denken in termen van beperking: alleen de dingen doen die gedaan moeten worden. Er moet niet te veel hooi op de vork worden genomen.

Inspreker: Ik denk dat alle items geschikt zijn voor afspraken op Europees niveau. Dat kan in grote lijnen. Over zaken die grensoverschrijdend zijn en waarbij je dus direct te maken hebt met het buurland moeten op Europees niveau detailafspraken worden gemaakt. Ik denk bijvoorbeeld aan het buitenlands beleid. Dat kan een lidstaat niet meer alleen doen. Hetzelfde geldt bijvoorbeeld voor het milieu. De wolken die hier in de lucht hangen, komen ook in Duitsland. Een ander voorbeeld is de voedselveiligheid. Ook daarvoor kunnen wij niet meer alleen zorgen.

Inspreker: Voor zover ik dat heb kunnen zien, is men in Europa tot samenwerking gekomen met het doel de welvaart voor alle burgers in alle lidstaten te bevorderen. Daarom kwam men op het idee van vrijhandel. Om te voorkomen dat het een zootje werd, moest de veiligheid van de burger worden beschermd. Als alleen deze twee zaken, die voor mij de basis zijn van Europa, in de gaten worden gehouden, heeft Brussel het al behoorlijk druk. Als je het daarbij laat, is het al heel erg breed. Vooral veiligheid komt op verschrikkelijk veel terreinen terug. Breder moet je het niet willen maken. Houd het maar bij waarom het oorspronkelijk begonnen was. Dan komen wij een heel eind verder.

Inspreker: Ik verbaas mij een beetje over de uitslag bij het onderwerp milieu. Ik vind dat Nederland juist meer zeggenschap moet houden over het milieu dan Europa. Dat geldt zeker voor het vraagstuk van kerncentrales en dergelijke.

Inspreker: Mijn energieanalyse staat op complexxon.org. Dan zijn wij meteen bij de oorzaak van de verwarring die al veertig jaar in Europa heerst. Die is begonnen met de Gasunie.

Ik vind de vraagstelling eigenaardig: Europa, hoe nu verder? Ik wil eerst weten waar wij staan en wat er in de twee jaar reflectie is gebeurd. Er is namelijk helemaal niks gebeurd. Europa vormt trouwens een totale eenheid met Amerika. Dat zegt Condoleezza Rice en dat geloven wij in Europa ook allemaal. Het gaat om veiligheid, energie en milieu. Dat zijn mondiale problemen. Je kunt het daarbij niet over Europa hebben.

Nederland is niet alleen bendeleider in Europa, maar sinds de gasdistributie uit Slochteren ook de draaischijf van criminaliteit en onbehoorlijk bestuur. Ik pleit voor een Europese gedragscode openbaar bestuur voor zover dat in Brussel nog kan helpen.

Inspreker: Ik wil vooraf gezegd hebben dat ik hier kom voor het culturele Europa. Ik betreur het erg dat op de vleugel die hier staat, aan het begin van deze avond niemand pianospeelde. Ik zie een duidelijke eenheid in de cultuur in Europa. Ik heb in Eindhoven op het beste gymnasium van heel Nederland Augustinus leren kennen. Hij wordt nog niet de vader van Europa genoemd, maar Benedictus wel. Ik noem daarom ook de rol van het katholicisme binnen Europa. Ik herhaal dat ik het een blunder vind dat bij het binnenkomen van het publiek geen pianist achter de vleugel zat.

Inspreker: Ik ben heel blij dat het milieu bovenaan is gekomen. Dat is nou juist het punt waarop de Tweede Kamerleden heel veel meer kunnen doen dan de rest van Europa. Wij lopen immers heel erg achter. Het is bijna crimineel gedrag dat de Haagse politiek zich erop richt om de invoering van de Europese regels op het gebied van luchtkwaliteit zo lang mogelijk uit te stellen. Nederland ontwijkt deze regels zo goed mogelijk, terwijl andere landen deze regels juist implementeren. Juist de Tweede Kamer kan ervoor zorgen dat dit wel gaat gebeuren. Daardoor krijgt de bevolking meer vertrouwen in de Tweede Kamer, in de Haagse politiek. Dat kan een mechanisme zijn om een nieuw verdrag bij een referendum geaccepteerd te krijgen. Meer vertrouwen wekken!

Inspreker: Ik stel vast dat in de media, maar ook binnen de Nederlandse politieke partijen, twee clusters van onderwerpen worden gemaakt. Aan de ene kant is dat de cluster die hier wordt genoemd: milieu, klimaat, energie, veiligheid en dergelijke. Ik durf te beweren dat er geen mens in Nederland is die niet zal erkennen dat Nederland dat niet op kan lossen. Dat zijn grote, mondiale problemen, waarnaar wij om te beginnen maar eens op Europees niveau moeten kijken. Liefst moeten deze zaken in een nog groter verband worden gezien, omdat het niet anders kan.

Aan de andere kant is er de cluster sociale zaken, onderwijs, cultuur en gezondheidszorg. Ik wil de Kamerleden meegeven dat deze zaken evenzeer grensoverschrijdend zijn. Daar zou Europa veel meer aandacht aan moeten besteden.

Ik ben ervan overtuigd dat de mensen die bij het referendum tegen het grondwettelijk verdrag hebben gestemd, dat niet hebben gedaan omdat zij niet voor het milieu en dergelijke zijn, maar omdat zij zich zorgen maken over de sociale en culturele aspecten en de onderwijsaspecten.

De heer **Doesburg**: De bel heeft geklonken. De mensen die nog staan, kan ik daarom nu niet meer het woord geven. Zij komen zo meteen als eersten aan de beurt.

De Kamerleden leg ik de vraag voor wat zij op dit vlak meenemen naar Den Haag.

Mevrouw **Buitenweg** (EP, GroenLinks): Het pianospel, het meest zorgwekkende onderdeel van de avond. Ik ben het met deze inspreker eens. Het probleem was natuurlijk: welk lied? Ik hoor nu "Alle Menschen werden Brüder", maar dat is nu juist het lied dat de Nederlandse regering graag uit de grondwet wil schrappen vanuit enige gêne over het feit dat wij een Europees lied zouden hebben. Ik denk dat het voorstel op basis daarvan is gesneuveld.

Ik vond het lijstje boeiend. Ik ben het erg eens met de mening dat milieu belangrijk is en dat Europese afspraken over energie moeten worden gemaakt. Hetzelfde geldt voor buitenland. Het is inderdaad belangrijk dat Europa een eigen buitenlandbeleid ontwikkelt. Soms kan het daarbij samenwerken met de Verenigde Staten, die geen anti-macht hoeven te

zijn, maar het is belangrijk dat de EU een zelfstandige rol gaat spelen. Ik was het erg eens met de opmerkingen hierover.

Een andere opmerking was dat wij ons moesten beperken tot veiligheid en welvaart. Veiligheid is een heel breed begrip. Ik noem bijvoorbeeld het asielbeleid. Afgelopen week zijn mensen verdronken in de Middellandse Zee. Is asiel en migratie dan een Europese aangelegenheid of niet? Voor deze mensen was het wel een kwestie van veiligheid. Het is dus een heel breed begrip en daardoor moeilijk hanteerbaar.

Bij de gezondheidszorg zie ik wel een aantal interessante punten. Mensen vinden het aan de ene kant heel belangrijk dat hierover Europese afspraken bestaan, maar tegelijkertijd hebben mensen ook de angst dat sociaal beleid, cultuur en onderwijs erg Europees worden gemaakt terwijl dit ook onderwerpen zijn van eigen nationaal beleid. Misschien kunnen daarover een aantal basale afspraken worden gemaakt, bijvoorbeeld om ervoor te zorgen dat er geen Europees beleid is dat heel erg ingrijpt. Er moet dan bijvoorbeeld tegen worden gewaakt dat afspraken worden gemaakt waardoor de zorg per se op een andere manier moet worden georganiseerd dan wij in Nederland willen.

De heer **Van Bommel** (SP): Ik heb goed geluisterd en gekeken naar wat u gestemd heeft. Op een aantal punten ben ik het met u eens en op een aantal punten ben ik het met u oneens, maar dat is niet relevant. Het gaat om wat u gezegd heeft.

Ik wil in ieder geval op het punt van het milieu zeggen dat dit een logische zaak is. Milieuproblemen zijn grensoverschrijdend en kunnen wij alleen maar Europees aanpakken. Iemand zei dat wij daarmee het vertrouwen kunnen winnen. Ik denk ook dat dit zo is. Wanneer wij samenwerken op het gebied van milieu, kun je dat vertrouwen ook op Europees niveau winnen. Milieu gaat ons allemaal aan. Voor de energie geldt hetzelfde. Ik denk daarbij aan de discussie over energie uit Rusland, energie uit Europa, duurzame energie, kernenergie. Nederland koopt ook energie in het buitenland. Dat onderwerp moeten wij dus samen oppakken.

Bij buitenlandse zaken moet gewezen worden op de recente geschiedenis. Irak. Je kunt wel wensen dat Europa samen een buitenlands beleid voert, maar Duitsland, Frankrijk en België waren tegen de inval in Irak. Grote landen zoals Groot-Brittannië, Spanje, Polen en Italië waren daarvoor. Wat moet je je dan voorstellen bij een gemeenschappelijk buitenlands beleid? Dat is bijzonder moeilijk. Voer je daarbij een meerderheidsbesluitvorming in, dan kan het voorkomen dat een klein land zoals Nederland wordt gedwongen om met het gekozen beleid in te stemmen. Ik zou dat onverteerbaar vinden. Ik ben er zeer tegen dat wij door Europa worden gedwongen om in te stemmen met of zelfs deel te nemen aan een oorlog, terwijl wij vinden dat die niet deugt. U en ik moeten toch vaststellen dat dit een resultaat heeft dat wij niet kunnen steunen. Europa is om te beginnen een economisch samenwerkingsverband.

Er is ook een aantal punten genoemd waarbij Europa minder zou moeten doen. "Belastingen" staat op de eerste plaats. Europa doet heel weinig samen op het gebied van belastingen.

De heer **Doesburg**: Mijnheer Van Bommel, de bel klinkt. U neemt het punt vast mee naar Den Haag.

Ik ga de volgende stelling introduceren. Het zal u niet verbazen dat wij naar de uitslag hebben gekeken en daarom een milieugerelateerde vervolgstelling aan u presenteren.

Moet de Europese Unie de verdere ontwikkeling van het milieubeleid bepalen?

De heer **Doesburg**: Ik zie dat 13% geen mening heeft.

Ik zie een mevrouw die nog wil ingaan op het vorige punt.

Inspreker: Ik vind het erg belangrijk dat Nederland bij de Europese Unie hoort. Ik ben bestuurslid van verschillende Europese organisaties, met name op het gebied van de interreligieuze dialoog. Het blijkt dat wij vaak veel vooroordelen hebben over elkaar en daardoor veel angst hebben voor elkaar. Wanneer wij met elkaar in overleg treden, ontstaan echter grote vriendschappen. De open grenzen zijn daarvoor heel erg belangrijk. Ik ben erg enthousiast over de Europese Unie.

Inspreker: Ik vind het een zeer onduidelijke vraag op basis waarvan ik mij dan ook geen mening kan vormen. De vraag moet dieper uitgelegd worden. Dan kan ik er met ja of nee op antwoorden.

Om nog terug te komen op de vorige vraag. Wat betreft het in Europese handen leggen van de voedselveiligheid kreeg ik het heel benauwd toen die ene mijnheer zijn volle vertrouwen daarin uitsprak, evenals ten aanzien van genetische producten op de markt en ten aanzien van het einde van vitaminen etc. Ik vind dat alarmerend. Ik wil juist dat Nederland er aan kan blijven werken, in de zin van: jongens, stop met die handel. Laten wij gezond voedsel op de markt blijven zetten. Nu zijn wij overgeleverd aan Europa. Dat belooft volgens mij niet veel goeds.

Inspreker: Ik sluit mij daar helemaal bij aan. Het probleem met de vraagstelling is, dat die niet vertelt wat het milieubeleid is; ze vertelt alleen maar dat de EU dat beleid moet voeren maar niet hoe Nederland daar invloed op kan uitoefenen.

De heer **Doesburg:** Zegt u daarmee indirect dat er te weinig informatievoorziening is?

Inspreker: Ja, eigenlijk wel. De vraagstelling zoals die hier staat, kan ik niet beantwoorden.

De heer **Doesburg:** Hoe had u de vraag dan liever gesteld gezien?

Inspreker: Het sluit eigenlijk veel meer aan bij het tweede blok van deze avond, namelijk hoe de EU moet werken.

Inspreker: Ik heb ook op "geen mening" gedrukt, die ik overigens wel heb. Laat ik vooropstellen dat ik milieubeleid heel belangrijk vind. Er zijn ook heel goede regels gemaakt door Europa, zoals de euro 5-norm voor dieseltrucks. Er zijn echter ook tegenstrijdigheden in het milieubeleid. Nederland heeft een fijnstofprobleem. Er is afgesproken na een bepaald jaar roetfilters verplicht in te voeren. Nederland wilde dit eerder invoeren zodat wij wat konden doen aan het fijnstofprobleem, maar dat is verboden.

De heer **Doesburg:** Hoe zou dat volgens u dan wel moeten? Mogen wij die voortrekkersrol op ons nemen?

Inspreker: Op sommige punten mag je inderdaad een voortrekkersrol op je nemen, zeker als dat positief is voor de gezondheid van de mensen. Europa mag regels stellen, maar het moeten minimumregels zijn en geen absolute regels. Het kan dus zijn dat een soevereine staat zoals Nederland kan beslissen om het niet in 2010 maar om het al in 2008 te doen.

De heer **Doesburg:** U pleit dus voor een ondergrens en zo nodig een voortrekkersrol.

Inspreker: Bij die opmerking over een ondergrens wil ik mij graag aansluiten. Het is buitengewoon belangrijk dat er aan milieuverbetering wordt gewerkt. Als je dat in Europees verband doet, ben ik bang dat aangezien er veel landen zijn waar het relatief slecht gaat met het milieu en die er in het huidige beleid niet zo veel aandacht aan besteden, er hierdoor een heel lage norm wordt gesteld. Dat is mijn grote vrees.

De heer **Doesburg**: Dus u zegt: Kamerleden weest beducht, de norm moet hoger.

Inspreker: Ja, maar tegelijkertijd hebben wij er als klein Nederland zo weinig over te zeggen. Dat is het grote probleem met Europa, dat er heel erg veel wordt gesmokkeld met het milieu.

De heer **Doesburg**: Als ik u goed beluister, zegt u: weest beducht voor de smokkelkaars. Ik ga even naar iemand anders. Mijnheer, wat is uw mening?

Inspreker: Iedereen is in principe voor een goed milieu. Zo wordt er veel gesproken over de CO₂-taks. Als je het gaat onderzoeken op internet, moet je constateren dat het eigenlijk een leugen is. Het ligt niet aan de CO₂. Die is niet de oorzaak van de opwarming van de aarde. Iedereen die daar onderzoek naar doet, ondervindt dat. In de kranten vind je daar echter spijtig genoeg niets van terug. Wat dat betreft worden wij gewoon voorgelogen. Er komt dan een CO₂-heffing. Waar gaan de opbrengsten van die heffing naartoe? Komen er extra bossen voor? Nee, wat dat betreft komen wij echt weer terecht in een bodemloze put. Het zijn drogredenen. Iedereen is voor een goed milieu, maar ik wil niet bedonderd worden.

Inspreker: Ik had "weet niet/geen mening" ingedrukt. Ik vind het milieu namelijk zo'n open deur, dat je er eigenlijk niet eens over hoeft te praten. Ik zou zeggen: laat iedereen de hand in eigen boezem steken. Kijk eens naar je eigen jaarlijkse verbruik aan gas, elektriciteit en water. Ik heb jarenlang op allerlei manieren geprobeerd om mijn eigen strijdje te strijden met dat milieu. Aan mijn voetstap zal het dan ook niet liggen.

Inspreker: Ik heb in dit geval "ja" gezegd. Als Nederland een meer vooruitstrevend idee had over het milieu dan de EU had ik "nee" gezegd, maar in dit geval heeft Brussel Nederland in eerste instantie teruggestuurd omdat het een niet goed genoeg plan had gemaakt voor het milieu. In dit geval zou je dus kunnen zeggen dat de EU meer een mening heeft dan Nederland, dus laat de EU het beleid maar bepalen.

De heer **Doesburg**: Op dat punt wilt u de macht wel overdragen aan de EU?

Inspreker: Ja, omdat de EU hogere eisen stelt dan zelfs het Kyotoverdrag en Nederland alleen maar probeert om de kantjes er van af te lopen.

Inspreker: Bij het CO₂-verhaal valt het mij op, dat nergens de intensieve veeteelt wordt genoemd die een van de grootste veroorzakers is van het CO₂-probleem en de opwarming van de aarde. Dat durven ze echter niet aan te pakken.

De heer **Doesburg**: Wie zijn "ze"?

Inspreker: De regeringen, degenen die er economisch en financieel belang bij hebben, pakken dit niet aan. Daarom heb ik er grote twijfels over of het milieu werkelijk beschermd zal worden. De economie gaat altijd voor.

Inspreker: Dat laatste is sowieso waar. Daar is ook de EU voor opgericht. Als je naar de geschiedenis kijkt hoe Nederland met zijn eigen milieu is omgegaan, merk je dat de wet van de remmende voorsprong is opgetreden. Juist door Europa zijn wij teruggeworpen op ons eigen milieubeleid. Nederland was op allerlei gebieden, waaronder milieu, altijd zeer vooruitstrevend. Door Europa worden wij nu als het ware teruggetrokken. Ik pleit dan ook veel meer voor het Zwitserlandmodel. Dat betekent niet dat je hoge hekken om Nederland moet zetten. Integendeel, je moet wel degelijk contacten met de wereld om je heen blijven houden.

Inspreker: Ook ik heb mijn twijfels over het broeikas-effect. Ik vraag mij ook af in hoeverre het realistisch is. Er zijn zo veel punten waar landen verschillend over denken. Litouwen heeft bijvoorbeeld 9% kernenergie. Is dat milieuvriendelijk of milieuonvriendelijk? Daar zijn de meningen over verdeeld. Ik zie bijvoorbeeld Polen niet bepaald diertunnels onder een spoorlijn aanleggen, zoals wij die wel onder de Betuwelijn hebben. Ik denk dat een algemeen milieubeleid moeilijk te ontwikkelen is.

De heer **Doesburg**: Is dat dan reden om het niet te doen?

Inspreker: Je zou het grofweg, in grote lijnen wel kunnen uitzetten.

Inspreker: In Europa hebben wij een groot aantal volkeren met elk zijn eigen omstandigheden, waarbij er ook verschillende normen zijn, zowel laag als hoog. In mijn ogen moeten wij de EU vooral de opdracht geven om richtlijnen op te stellen die voor de diverse landen haalbaar zijn. Het is bekend dat een zwakkere economie zich minder aan de milieuregels houdt. Sterke economieën, zoals Nederland, kopen het af in het buitenland, juist vaak in die zwakkere economieën. Wij wassen onze handen dus in onschuld.

Inspreker: Ik spreek hier namens de stichting Vrede Park. Wetenschappelijk is bewezen dat de afgelopen 50 jaar Europa wel degelijk iets voor ons heeft betekend. Wij zijn hier heel goed in debatteren. Ik ben dan ook benieuwd of de woordvoerders in staat zijn om aan de burgers uit te leggen wat Europa eigenlijk betekent. Ze moeten maar eens aan zelfreflectie doen. Als stichting zijn wij fan van Europa, wij zijn de ogen en oren van de burgers met verstand.

Inspreker: Ik ben voorstander van meer Europa bij het milieu. Als klein land kun je natuurlijk veel aan het milieu doen, maar milieu is een globaal probleem en in dat soort gevallen moet je dus groot denken. En groot is Europa in de wereld. Wanneer je Europees een bepaald milieuniveau zou kunnen halen, dan heb je al een hele slag gemaakt op weg naar een beter milieu en kan je ook ergens een voet tussen de deur krijgen.

Inspreker: Europa zou wel meer kunnen bepalen, maar je ziet vaak dat zodra er meer bepaald kan worden, alles vervolgens tot in de details geregeld wordt. Ik vind dat je als Europa meer de nadruk moet leggen op de richtlijnen en dat je vervolgens de vrijheid aan de lidstaten moet laten om verder te specificeren naar de eigen situatie.

Mevrouw **Jonker** (CDA): Met sommige sprekers ben ik het eens dat het een wat vreemde stelling is, omdat ik van mening ben dat het niet aan de EU is om het milieubeleid te bepalen; het is aan de lidstaten om er zelf een bepaalde inhoud aan te geven inclusief het stellen van prioriteiten.

Het is mijns inziens wel heel belangrijk om het milieu Europees aan te pakken. Milieu is een globaal probleem, maar zeker ook een Europees probleem. Vooral gelet op de ligging

van Nederland en zijn bevolkingsdichtheid, kunnen wij het dus niet alleen oplossen. Dat betreft niet alleen de luchtkwaliteit maar zeker ook de bodem- en waterkwaliteit.

In afwijking van wat Europa voorschreef hadden wij als Nederland eerder over willen gaan tot invoering van de roetfilters. Ik heb daar ook een stevig pleidooi voor gehouden, maar het was helaas niet mogelijk om er van af te wijken.

Ik ben dus van mening dat wij het milieuprobleem in Europees perspectief moeten aanpakken, maar dat er nationaal nog wel wat vrijheden op dat punt moeten blijven bestaan. Soms zie je dat wanneer een Europese richtlijn wordt vastgesteld er nationaal nog allerlei regelgeving overheen komt. Ik denk dat wij daar als Nederland wel voor moeten oppassen, omdat wij anders onze bedrijven en burgers voor grotere dilemma's stellen dan waarvoor burgers van andere Europese landen gesteld worden. Wat dat betreft moet er dus wel meer eenduidigheid zijn.

De heer **De Roon** (PVV): Milieu gaat natuurlijk ook over de veiligheid en de gezondheid van ons en onze kinderen. In dat perspectief is het natuurlijk heel begrijpelijk dat u graag wilt dat daar aandacht voor is en dat er energie in wordt gestoken dat het goed gaat. Het gaat bij deze stelling om twee woorden, namelijk "moet bepalen". Dat is wat er staat. De Europese Unie moet het gaan bepalen. Dat betekent dat straks die 484 miljoen andere Europeanen moeten gaan bepalen wat er in ons land gaat gebeuren. Dat geldt niet alleen voor het milieu maar ook voor allerlei andere beleidsterreinen. De Partij voor de Vrijheid wil niet dat anderen voor ons gaan bepalen wat er in ons land gebeurt. Betekent dit dat wij niet zouden moeten samenwerken op allerlei beleidsterreinen? Nee, dat betekent het natuurlijk niet. Wij moeten wel samenwerken, maar dan op basis van gelijkwaardigheid van staten. Wij kunnen heel goed met onze buurlanden afspraken maken over het milieu, maar dan moeten wij het er wel allemaal over eens zijn. Het mag niet zo zijn dat andere landen ons iets gaan opleggen. Verder moeten wij ons realiseren dat het ook een financiële kant heeft. U moet zich dus wel realiseren dat wanneer u vindt dat Europa op een bepaald terrein meer moet gaan bepalen, daarmee in de praktijk Nederland iets wordt opgelegd, hetgeen ook een greep in onze portemonnee betekent. Europa dwingt Nederland om geld uit te geven. Ik vind dat geen goede zaak. Wij bepalen zelf wat er in ons land gebeurt en wij bepalen zelf hoeveel geld wij daarvoor willen uittrekken. Als wij daarover overeenstemming kunnen bereiken met onze buurstaten is dat prachtig -- dan doen wij het samen -- maar het mag niet zo zijn dat andere landen ons iets opleggen.

Inspreker: Mijn naam is Wim Kersten. Het spijt mij, maar de heer De Roon spreekt echt onzin. Het heeft het er over dat 484 miljoen Europeanen gaan bepalen wat er in Nederland gebeurt. Welnu, wij doen precies hetzelfde ten aanzien van wat er bijvoorbeeld in Griekenland en Polen gebeurt.

De heer **Doesburg**: Uw punt is duidelijk. Overigens voeren wij hier geen politiek debat. Na afloop, rond de klok van tien, is er gelegenheid om gezamenlijk een kopje koffie te drinken of iets anders en om nog met de Kamerleden van gedachten te wisselen. Wellicht kunt u dan de gelegenheid te baat nemen om dit soort meningen voor het voetlicht te brengen.

Met uw aller welnemen wil ik u de volgende stelling voorleggen.

De Europese Unie moet zich niet bemoeien met belastingen.

De heer **Doesburg**: U heeft drie mogelijkheden: eens, oneens of geen mening. En daar is de uitslag al. Wij zijn nieuwsgierig wat u de Kamerleden op dit punt wilt meegeven.

Inspreker: Natuurlijk moet de EU zich bezighouden met belastingen want anders doe je de vrijheden volledig teniet en werpt ieder land zijn eigen grens op, hetgeen nooit de bedoeling kan zijn van de Europese Unie.

Inspreker: Ik heb grote moeite met de EU, vooral met de aanmatigende toon die soms wordt gebezigd. Ik denk dat wij gewoon moeten samenwerken. Al die regelarij uit Brussel en andere landen moet heel sterk gematigd worden en worden vervangen door zakelijkheid. Wij hebben een handelsland. Laten wij gebruikmaken van de mensen die wij in eigen land hebben, die grote of kleine bedrijven besturen. Laten wij die ook inschakelen.

Inspreker: Ik wil een stemverklaring afleggen, want ik kan zo weinig met deze stelling. Ik wil natuurlijk niet dat de EU precies bepaalt hoe mijn blauwe formulier er uitziet. Wij hebben het hier al over de ecotaks gehad. Ik denk dat wij geen van allen willen dat landen tegen elkaar gaan concurreren en dus steeds lagere vennootschapsbelastingen gaan vragen. Ik kan mij er dus wel wat bij voorstellen dat het nuttig is dat men zich bezighoudt met de basale regels. Daarom heb ik "oneens" gestemd, terwijl ik graag het Nederlandse belastingstelsel wil houden.

Inspreker: Ik vind niet dat de EU zich meer moet bemoeien met de belastingen. In Nederland is men al bezig met de vliegtuigheffing en heffingen voor mp3-spelers en wat dies meer zij. Als ze dat in de EU ook zo willen gaan doen, moeten wij hier dus gaan betalen wat de hoge piefen van de EU bepalen. Dat vind ik geen goed idee.

Inspreker: Ik vind het belangrijk dat de EU belastingen oplegt voor vervuilende brandstof en dat zij daarmee het openbaar vervoer subsidieert. Er is veel te weinig openbaar vervoer in Europa. Ik vind het ook belangrijk dat er belasting komt op voedselproducten die schadelijk zijn voor de gezondheid en dat met de opbrengsten daarvan biologische producten worden gesubsidieerd. Dat lijkt mij typisch een taak voor Europa.

Inspreker: Ik denk dat Europa zich niet moet bemoeien met de belastingen. Volgens mij lopen de belastingen naar Europa via Den Haag. Europa kan een prijskaartje hangen aan bepaalde activiteiten. Hoe iedere lidstaat dat prijskaartje dan invult met een bedrag, moet die zelf bepalen.

De heer **Doesburg**: Hoe vindt u het dat wij als Nederland zo veel betalen ten opzichte van de ander?

Inspreker: De vraag is wat wij er voor terugkrijgen, wat uiteindelijk de balans is.

Inspreker: Ik weet niet zo heel veel van belastingen, maar als wij het Europees willen regelen, vind ik eigenlijk ook dat je het een beetje leuk moet maken. Europa moet leuker worden. Dat zou je kunnen doen door iedereen elk jaar een gratis treinkaartje te verstrekken, zodat men een keer in het jaar heel Europa door kan reizen. Dan wordt het leuk. Dat weet ik zeker.

De heer **Doesburg**: En dan geen belasting op de mp3-speler. Dan gaat de jeugd ook mee.

Inspreker: Ik ben het helemaal met de stelling eens. Ik vind dat Europa zich niet moet bemoeien met onze belastingen. Het is precies zoals die mijnheer van de PVV zojuist zei. Ik

heb geen zin om straks via mijn belastingen mensen in Polen te betalen. Ik vind dit nu echt een nationaal onderwerp waar Europa van af moet blijven.

De heer **Doesburg**: En dan moet Nederland bepalen hoeveel het wil afdragen?

Inspreker: Hierbij geldt: eigen volk eerst. Ik bedoel het aldus, dat wij als nationale staat prima zelf kunnen bepalen welke belastingen wij heffen.

Inspreker: Ik ben het oneens met de vorige inspreker. Nederland is een heel rijk land. Als wij iets kunnen betekenen voor de armere regio's in Europa, dan moet daar geld naartoe. Je moet Europa toch één houden. De EU moet zich dus absoluut wel bemoeien met de belastingen.

Inspreker: Ik wil iets zeggen over het vestigingsbeleid in relatie tot de belastingen, dat nogal positief is voor zeer grote firma's. Het feit dat de eigenaar van de Probo Koala hier met zijn bedrijf gevestigd is, noem ik een voordeel van ons belastingstelsel. Dat is van economische waarde. Het heeft ook een concurrentieaspect ten opzichte van andere landen. Ik vraag mij dus af hoe lang belastingen getolereerd worden als een instrument om zich van andere landen te onderscheiden.

De heer **Doesburg**: Wat is uw advies? Gelijke monniken, gelijke kappen?

Inspreker: Ik denk dat het wel weer tot een uitruil zal komen. Wij doen wat van onze belastingrechten weg...

De heer **Doesburg**: Maar als u een toverstokje heeft? Hoe ziet het er dan uit?

Inspreker: Het toverstokje is als volgt. Milieu kost geld. Als wij de zaak hier goed willen organiseren, kost dat geld en dat komt van de belastingen. Als wij willen komen tot een Europese Unie die gelijke rechten en gelijke voordelen voor iedereen heeft, dan zullen wij daarvoor moeten betalen.

Inspreker: Ik ben het eens met de stelling. Nederland zelf is de uitvinder van zinnige en onzinnige belastingen. Als je er tegen bent, moet je in Den Haag zijn en niet in Brussel. Dus aan het eind van de rit roepen wij Den Haag ter verantwoording. Bovendien vind ik dat Den Haag ook zelf de keuze moet kunnen maken om bepaalde zaken al dan niet fiscaal aftrekbaar te maken. Daar moet Brussel van afblijven. Ons gehele pensioenstelsel kun je hier ook aan hangen.

De heer **Doesburg**: Maakt u zich daar zorgen over?

Inspreker: Daar maak ik mij inderdaad zorgen over. Wij hebben een perfect belastingstelsel. Als er in Europees verband naar gekeken wordt, ben ik bang dat er allemaal zaken moeten worden afgeschaft die wij helemaal niet willen afschaffen. Daarom denk ik dat wij het in eigen huis moeten houden.

Inspreker: Het is goed dat wij belasting betalen. Belangrijk is wel dat de Europese Rekenkamer de doelmatigheid van de besteding van de belastinggelden goed in de gaten houdt.

Inspreker: Ik wil nog iets zeggen over de belastingen in het kader van het milieu. Iedereen is er hier voor dat er meer aandacht wordt besteed aan milieu. Ik ben daar ook voor, maar het is ook belangrijk dat iedereen de hand in eigen boezem steekt. Als ik op de weg zit, zie ik heel veel mensen alleen in de auto. Bovendien zijn er grote verschillen tussen de Europese landen waar het gaat om de benzineaccijnzen. Het zou veel rechtvaardiger zijn als het op dit gebied wat meer gelijkgetrokken werd. Wij moeten ons inderdaad afvragen wat wij zelf doen ten behoeve van het milieu. Als je morgen een aanzienlijk deel van je inkomen moet inleveren voor dat milieu, wie is dan nog in staat om te roepen dat hij of zij ervoor is?

De heer **Doesburg:** Ik geef de heren Ten Broeke en Van der Staaij de gelegenheid om te reageren.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Het is altijd heel gevaarlijk om aan politici uit Den Haag te vragen wat zij op het punt van de belastingen mee gaan nemen. De kans is dan groot dat het antwoord zal zijn: iets meer dan het voorgaande jaar. Wij moeten ons realiseren dat belastingen een manier zijn om geld in te zamelen om onze beschaving overeind te houden. Europa moet eigenlijk gaan over beschaving. In Nederland hebben wij collectieve voorzieningen waaraan wij geld uitgeven. Om aan dat geld te komen, moeten wij belastingen innen. In Nederland wordt jaarlijks per persoon ongeveer €7000 aan belastingen betaald. Aan Europa betalen wij persoon per jaar ongeveer €325. Dat is een groot verschil. Je zou kunnen zeggen dat wij meer aan Europa moeten betalen om een deel van de wensen die ook vanavond vanuit de zaal naar voren zijn gebracht, te kunnen betalen. Ik ben het eens met de spreker die zo-even wees op het belang om de hand in eigen boezem te steken. Dat geldt dus ook voor Europa. Op dit moment geeft Europa zo'n 100 mld. uit voor heel goede doelen, die echter wel vooral te maken hebben met de prioriteiten van de vorige eeuw, zoals landbouw en structuursteun aan arme regio's en helaas ook rijke landen, zoals Nederland. Dat zou wat ons betreft anders kunnen.

Verder is belangrijk dat Europa beter gaat opletten waar het geld aan besteed wordt. Al twaalf jaar lang krijgt de EU geen goedkeurende verklaring inzake de besteding van haar middelen. Dat heeft overigens te maken met het feit dat de lidstaten het wat dit betreft zelf niet goed doen. Nederland is een van de eerste lidstaten die ermee zijn begonnen om daarin verandering te brengen.

Gerrit Zalm heeft ooit gezegd: de laatste keer dat iemand voorstelde om in Europa belasting te heffen, kwam er 80 jaar oorlog van. Dat zou ik niet willen wensen. Die oorlog hebben wij nu juist in Europa uitgebannen, maar ik zou er niet voor zijn om Europese belastingen te gaan heffen. Ik ben er namelijk niet zeker van dat de opbrengsten ervan goed besteed worden. Ik vind dat wij in Nederland wat dat betreft zelf nog een hele klus te klaren hebben.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Ik heb vanavond goed geluisterd, ook als Kamerlid dat vindt dat in een nieuw Europees verdrag zo goed mogelijk geregeld moet worden waar Europa zich wel en waar het zich niet mee moet bezighouden. Daarom is het nuttig om er vanavond allerlei gedachten over te horen. Er zijn bepaalde onderwerpen waarbij sprake is van gedeelde bevoegdheden van Europa en Nederland. Duidelijk moet je dan bepalen waar je als lidstaat of als Europa wel of niet over gaat. Vervolgens is de vraag hoe je dit alles in Europa vorm moet geven. Doe je dat via samenwerking? Als EU-lidstaten zou je bijvoorbeeld kunnen samenwerken om belastingontduiking of belastingvlucht tegen te gaan. Daar lijkt mij niets op tegen. Daarentegen heb ik er vanavond niemand echt voor horen pleiten dat Europa op het gebied van belastingen bevoegdheden overneemt. Ik heb vanavond niemand horen zeggen: ik moet belastingen betalen ten behoeve van de gemeenten, de provincies en het Rijk, maar ik

mis eigenlijk nog het belastingbiljet ten behoeve van Europa. Daar komt bij dat wij via onze nationale belastingheffing geld afdragen aan Europa. Daar kun je dan niet bijvoorbeeld de Polen op aanspreken, maar primair de Nederlandse politici en de Nederlandse regering. Bij het feit dat de meerderheid er geen voorstander van is dat Europa zelf belastingen gaat heffen, past ook niet dat wij Europa zouden moeten zien als een nieuwe normale bestuurslaag, een Verenigde Staten van Europa die zelf maar belastingen moet gaan heffen. Het zwaartepunt moet wat dat betreft bij de lidstaten blijven liggen.

De heer **Doesburg**: Daarmee sluiten wij dit blokje af. Wij gaan thans inzoomen op de spelregels, aangezien de Europese Unie 27 landen en 21 talen kent.

Op welke gebieden zou Nederland zijn vetorecht moeten behouden?

De heer **Doesburg**: Het is de bedoeling dat u kiest uit drie van de twaalf variabelen.

Inspreker: Ik wist niet dat Nederland een vetorecht had in de Europese Unie. Mij is maar één vetorecht bekend, van de vaste leden van de VN-Veiligheidsraad.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Nederland heeft een vetorecht. Nederland weigert echter meestal om het te gebruiken.

Inspreker: Daarop aansluitend: je kunt nooit tot een efficiënt, werkzaam en actief Europa komt als je blijft vasthouden aan dat rare instituut van het veto. Daar moeten wij iets anders op vinden. Dat geldt overal ter wereld. Zelfs in Amerika staat het vetorecht op dit moment volop ter discussie. Een concrete aanbeveling heb ik niet, maar ik weet wel dat het zo niet kan. Het vetorecht verlamt alle ontwikkelingen, welke kant je ook op wilt.

Inspreker: Het gras is een beetje voor mijn voeten weggemaaid. Stel dat je op deelgebieden het vetorecht gaat invoeren. Dan wordt het een ratjetoe. Hoe moet je in godsnaam nog over bepaalde onderwerpen stemmen als lidstaten hun veto kunnen uitspreken? Je krijgt dan de situatie die meneer Van Roon en meneer Van Bommel voorstaan. Je kunt dan selectief gaan shoppen in Europa. Dat past niet in het streven naar meer eenheid.

Inspreker: Ik heb op 1 gestemd, omdat ik anders zo veel toetsen moest indrukken. Ik ben er wel voor dat een paar van de punten op Europees niveau worden geregeld. In de vorige ronde heeft een van de sprekers gezegd dat de Europese Unie een economische gemeenschap was. Als dat zo blijft, is dat aardig voor de discussie tussen de heren achter de tafel. Ik ken hun standpunten, althans die van hun partijen. Alles wat gebeurt is politiek. U zult mij vanavond niet weer horen, maar ik ben er voorstander van dat Nederland autonoom blijft. Ik heb bij de vorige peiling om die reden tegen Europa gestemd. Wij willen wel dat het buitenland naar onze pijpen danst, want wij willen van alles exporteren, zoals normen en waarden. Andere dingen willen wij niet.

Laten wij zelfstandig blijven. Waar wij er voordeel van hebben doen wij het samen. Dat gebeurt in de politiek, in de economie en in de buurt. Waar je niet samen kunt gaan, ga je uit elkaar.

Inspreker: Ik sluit mij daarbij aan. Wij zitten hier heel mooi te praten, maar wij zijn schijnbaar vergeten dat de meerderheid van de bevolking "nee" heeft gezegd. Waarschijnlijk verstaan sommige mensen het woord "nee" inmiddels niet meer: nein, non, ochi! De bevolking heeft "nee" gezegd, maar nu komen ze met een of ander preferendum. Ze denken

volgens mij dat de bevolking totaal debiel is of zo. Geen preferendum! De mensen moeten opnieuw kunnen stemmen, "ja" of "nee". Anders is het preferendum geen referendum, maar gewoon een staatsgreep.

Inspreker: Als sinds de oorlog alle landen in Europa ergens een veto op hadden gelegd, zouden wij ons moeten voelen als onze volksvertegenwoordigers de afgelopen twee jaar. Hoe moet je omgaan met vijftig jaar Europa als er een veto over wordt uitgesproken? Dat is namelijk gebeurd op 1 juni 2005. Alleen om die reden heb ik op 12 gestemd. Een veto is ongepast in ons internationale verkeer, als wij de beschaving tenminste overeind willen houden.

Inspreker: Ik heb ook op 12 gestemd. Als wij Europa democratisch willen laten zijn, wat wij volgens mij allemaal willen, moeten wij er rekening mee houden dat er af en toe dingen gebeuren die wij niet leuk vinden. In de Nederlandse politiek is 51% van de Tweede Kamer blij en de andere helft vreet zijn hoed op. Het systeem heeft nu eenmaal tekortkomingen. Het democratische systeem is the best of the worse options wordt altijd gezegd.

Inspreker: Ik heb op 1 gestemd. Ik vind dat er eerst een vertrouwensbasis moet zijn. Ik heb nog totaal geen vertrouwen in de manier waarop Europa op dit moment functioneert. Als je alleen al kijkt naar het onzinnige gesleep tussen Luxemburg en Straatsburg en de kosten daarvan! Belachelijk gewoon! Moeten wij de mogelijkheid om ons eigen zegje daarover te doen opgeven? De vraag mag na verloop van jaren opnieuw worden gesteld, maar op dit moment heeft Europa nog niet bewezen dat het mijn belangen goed vertegenwoordigt. Ik wil dat Nederland het vetorecht behoudt.

De heer **Doesburg**: Welke belangen vindt u ondervertegenwoordigd?

Inspreker: Sociale zaken en werkgelegenheid, asiel en migratie, gezondheidszorg, privatiseringen die wij toegeschoven krijgen onder het mom dat zij moeten van Europa enz. Ik ben op dit moment nog helemaal niet enthousiast over Europa. Ik vind dat Nederland op de terreinen waarop het ziet dat het niet gaat zoals Nederland het wil dat een halt toe moet kunnen roepen. Als wij in een mogelijk nieuw verdrag ons vetorecht opgeven, moet het Nederlandse volk gevraagd worden of het daarmee eens is. Dan moet er een nieuw referendum komen.

Inspreker: Ik wil twee opmerkingen maken, waarvan de eerste in reactie op de vorige spreker. Het gesleep van Brussel en Luxemburg naar Straatsburg botst op het veto van Frankrijk. Als het aan alle andere lidstaten ligt, wordt dat gewoon afgeschaft. Als Nederland een vetorecht heeft, hebben alle andere landen het ook. In dit geval gebruikt Frankrijk het.

Europa heeft nu al bevoegdheden op allerlei gebieden. Alleen moet de besluitvorming unaniem plaatsvinden. Dat betekent dus dat alle landen een vetorecht hebben. Er zijn maar enkele uitzonderingen. Het ratjetoe van besluitvorming waarover een van de vorige sprekers het had -- nu een keer met meerderheid, dan een keer met unanimiteit -- is de realiteit. Vereenvoudiging van het systeem betekent dat het vetorecht op een aantal gebieden wordt afgeschaft en dat Europa democratischer wordt. Ik heb een voorkeur voor een gekwalificeerde meerderheid.

Inspreker: Het ratjetoe waarop zojuist is gedeut is mede in stand gebleven door ons eigen "nee". De grondwet was natuurlijk wel bedoeld om Europa democratischer te maken.

Inspreker: Ik vraag mij af of het vetorecht per definitie tot een ratjetoe moet leiden. Als je bijvoorbeeld bepaalde sociale zaken niet Europees wilt regelen, maar er op bepaalde punten zelf nog inhoud aan wilt kunnen geven, moet je op die punten "nee" kunnen zeggen tegen Europa. Anders heb je zelf niets meer te vertellen. Ik denk niet dat het een ratjetoe hoeft te worden, maar dat je moet zorgen dat je basale dingen zelf moet kunnen blijven regelen. Daarvoor is het vetorecht nodig.

Inspreker: Over een ratjetoe gesproken: ik vind dat Europa structureel en institutioneel spaak loopt door structureel en institutioneel parasitisme. Ik probeer al zeven jaar aan deze debatten deel te nemen. Dat wordt structureel tegengehouden door voorgestructureerde en voorgekauwde deelproblemen. Een fundamenteel en open debat wordt structureel afgehouden. Iedereen is blij met zijn eigen apparaatje. Ik vind het verschrikkelijk. Ik heb van mijn hele leven nog nooit gestemd. Het is een punt van orde, maar eigenlijk meer een punt van openbare wanorde. Ik vind het boerenbedrog. Een overkoepelende vraag zou zijn waar wij staan met Europa. Als je het nieuws een beetje volgt, zie je dat Europa wordt uitgespeeld door Putin en Bush. Als je naar de taal van die mensen luistert, weet je hoe laat het is in Europa. Er heerst een totale bestuurlijke crisis, die helemaal niet ter sprake komt. Dit soort mensen houdt zichzelf alleen maar bezig. De verhuizing naar Straatsburg is een schijntje; die kost helemaal niets. Dat is bovendien gedrag dat ze altijd al hebben vertoond.

De heer **Doesburg**: Na zeven jaren hebt u toch voor de microfoon gestaan.

Inspreker: Ik wil het hebben over het buitenlands beleid en defensie. Hoe is het mogelijk dat ik dertien jaar hier als een halve gare door de stad gelopen heb en dat buitenlanders exact begrijpen wat ik bedoel, maar iedereen het verder flauwe kul vindt? Mijn huis is een spookhuis. Alles wat gemanipuleerd kan worden, wordt door een satelliet hierboven gemanipuleerd.

De heer **Doesburg**: Inclusief de stemkastjes?

Inspreker: Nou, dat weet ik niet. Waar ik ook kom, bij de bank, bij een computer, gebeurt er iets wat niet klopt.

De heer **Doesburg**: U wilt een vetorecht op dat gebied?

Inspreker: Dat kan mij geen donder schelen. Ik wil alleen dat jullie het weten, ook al zul je het wel flauwe kul vinden.

Inspreker: Ik denk dat we het vetorecht op dingen die boven Europa uit rijzen moeten laten varen. Wij hebben het over het vetorecht over Afghanistan of Irak, maar tien jaar geleden was de verdeeldheid in Europa, het verschil tussen Frankrijk en Duitsland, volgens mij het lontje waarmee het kruitvat van de Balkan definitief werd aangestoken. Houd een poppetje boven alle lidstaten, dat een beleid kan uitzetten.

De heer **Doesburg**: Een minister voor Europese Zaken? Ik doe maar een gooi.

Inspreker: Een EU-minister voor Europese Zaken, een EU-minister voor Defensie, eentje voor economie, eentje voor milieu. Alles wat boven Europa uit gaat moet je Europees kunnen regelen.

Inspreker: Ik zou op geen enkel gebied een vetorecht willen, omdat dat zo belemmerend werkt. Wij hebben echter een aantal verworvenheden dat ik ook niet graag kwijt zou raken. Ik kom terug op iets wat de heer Van Bommel zei. Ik zou heel graag Buitenlandse Zaken en Defensie Europees willen regelen. Dat geeft meer slagvaardigheid en kan nooit slechter voor Nederland zijn dan zoals het nu is.

De heer **Van Bommel** (SP): De laatste spreker moet ik helaas teleurstellen. Het kan nog slechter. Nederland heeft nu alleen maar politieke steun gegeven aan de inval in Irak. Stel u toch voor dat wij daar onder druk van een meerderheid in Europa ook nog hadden moeten meevechten! Het kan dus nog slechter. Er zijn in Europa veel voorstanders van.

Onder de huidige omstandigheden -- misschien kan het in de toekomst anders -- vind ik dat landen zelf moeten kunnen beslissen of zij hun leger inzetten in een buitenlands conflict. Defensie is niets anders dan een verlengstuk van het buitenlands beleid. In het buitenlands beleid bepalen wij met welke landen wij een economische, een politieke of een sociale relatie aangaan. Als het fout gaat, zoals met Irak en misschien in de toekomst met Iran, heeft dat ook te maken met de inzet van de krijgsmacht. Ik vind, gelukkig met een meerderheid in de Tweede Kamer, dat ons land zelfstandig moet kunnen besluiten over de inzet van Nederlandse militairen.

Het vetorecht is voor mij niet heilig. Ik zie grensoverschrijdende problemen, zoals milieu, waarover wij gezamenlijk moeten beslissen. Nederland kan de milieuvervuiling niet in zijn eentje tegenhouden of bepalen. Wat dat betreft, ben ik gaarne tot uw dienst, maar ik wijs er wel op dat voor kleine landen -- en Nederland is een klein land -- het vetorecht een noodrem is. Nederland gebruikt het bijna nooit, maar iemand wees erop dat wij in Nederland een aantal zaken goed regelen en ook zelf betalen. Ik weet niet welke voorbeelden er werden genoemd, maar een voorbeeld dat recentelijk nog aan de orde is geweest is dat van de pensioenen. Ik vind dat wij zulke zaken zelf moeten kunnen bepalen en verslechtingen uit Europa tegen moeten kunnen houden.

De heer **Van der Ham** (D66): Onze opvattingen staan ongeveer haaks op wat de heer Van Bommel zegt. Als wij een Europees buitenlands beleid hadden gehad in de jaren '80, hadden wij misschien, los van Amerika, in kunnen grijpen bij het hele gedoe rond de Koerden en Saddam Hoessein. Waar was Europa toen? Waar was Europa overigens in het geval van Kosovo? Uiteindelijk moest Amerika ingrijpen in onze achtertuin. Wij hebben een gezamenlijk buitenlands beleid juist hard nodig, los van Amerika.

Tegelijkertijd hoor ik heel veel mensen voor een milieubeleid pleiten. Stel je nu voor dat al die prachtige doelstellingen die wij nu aan het opschrijven zijn door een paar landen gewoon niet worden nagekomen. Zij kunnen zich dan beroepen op hun veto. Dat is bijvoorbeeld gebeurd met de financiële afspraken van het Stabiliteitspact. Frankrijk en Duitsland wilden ineens een uitzonderingspositie bij afspraken die op zichzelf heel goed waren. Nederland heeft er dan veel aan dat er niet meer met veto's wordt gewerkt, maar dat tegen Frankrijk en Duitsland kan worden gezegd dat de meerderheid heeft gesproken en dat zij zich aan de afspraken hebben te houden. Nederland zal er veel voordeel bij hebben als wij straks in Europa bij meerderheid gaan besluiten in plaats van met veto's te werken. Ook de grote landen moeten zich dan veel meer aan de afspraken houden. Zij zullen veel meer moeten luisteren naar de kleine landen, die zich meestal beter aan de afspraken houden. Het opheffen van veto's is in het belang van de kleine landen. Het maakt Europa niet alleen effectiever, maar Europa kan zijn eigen afspraken er ook beter door nakomen. Het zal meer vertrouwen wekken bij de burgers. Het is al gezegd: als wij Straatsburg willen afschaffen, moeten wij de veto's afschaffen. Frankrijk kan het dan niet op zijn eentje tegenhouden.

Hoe verder met het Europees grondwettelijk verdrag?

1. Het oorspronkelijke voorstel moet worden doorgevoerd.
2. Er moet een vereenvoudigde versie komen.
3. Er moet een nieuw grondwettelijk verdrag komen.
4. De bestaande verdragen zijn voldoende.
5. De bestaande verdragen moeten worden aangepast.
6. Weet niet/geen mening.

De heer **Doesburg**: De meeste stemmen zijn uitgebracht op de vereenvoudigde versie (33%) en op aanpassing van de bestaande verdragen.

Inspreker: Het oude verdrag werd een grondwettelijk verdrag genoemd, maar het was eigenlijk geen grondwet. Je moet het dan niet een grondwet willen noemen. Als je een Europese grondwet wilt, schraap dan alle basisverworvenheden waarover afspraken zijn bij elkaar en maak daar een grondwet van. Iedereen is er voor, maar begin niet met koehandel over wat al vast lag. Als je dat als grondwet wilt verkopen, zit je vervolgens aan die grondwet vast.

Inspreker: Ik heb op mogelijkheid 3 gestemd, want meer dan de helft van de Nederlanders wilde de oorspronkelijke grondwet niet. Daar is natuurlijk een reden voor. Daarom moet een nieuwe grondwet worden bedacht, die wel een meerderheid kan krijgen. Bekeken moet worden wat de mensen dwarszit.

De heer **Doesburg**: Wat moet er dan veranderen ten opzichte van de huidige situatie?

Inspreker: Dat is aan de mensen die tegen hebben gestemd. Ik was het eens met het vorige verdrag, maar de meerderheid van de Nederlanders niet. Het is een praktische overweging.

Inspreker: De oorspronkelijke grondwet is in het referendum afgewezen, dus die kan in ieder geval geen doorgang vinden. Hoewel ik persoonlijk voor een heel groot aantal dingen in die grondwet was, heb ik toch tegen moeten stemmen, omdat er een aantal dingen in stond waarmee ik het principieel oneens was, bijvoorbeeld op het gebied van terrorismebestrijding en vrijheden. Europa zou een groot aantal bevoegdheden krijgen dat ik liever niet bij Europa zie. Ik denk ook niet dat het nodig is om dat in de grondwet te zetten. Er moet een eenvoudig verdrag zijn, dat iedereen kan begrijpen en waar iedereen redelijkerwijs voor kan zijn.

Inspreker: Ik heb de indruk dat destijds niemand geweten heeft wat de grondwet precies inhield. Het tegen stemmen is een uiting van onbehagen met de hele gang van zaken met de Europese Unie geweest.

Inspreker: Ik heb voor 5 gekozen. Ten eerste had de term grondwet van het begin af aan vermeden moeten worden. Het was geen grondwet. Sterker nog, het Verdrag van Rome verbiedt dat Europa zich met onze grondwet bemoeit. Ten tweede had veel beter uitgelegd moeten worden wat er aan de bestaande verdragen niet deugt. Als je dat goed uitlegt, wordt op een gegeven moment gezegd: goed plan, moeten wij doen! Dit is niet alleen een oproep aan de Kamer, maar aan de hele politiek, om ons meer en eerder te betrekken in de discussie, om veel meer uit te leggen en om veel onzinargumenten daaromheen weg te halen, want het gebruik daarvan schiet niet op.

Inspreker: Wij hebben in 2005 verkiezingen voor het Europees Parlement gehad. In 2005 was er het referendum over de grondwet. Daarnaast is er een aantal regionale bijeenkomsten geweest, al dan niet georganiseerd door het Instituut voor Publiek en Politiek. Er is een initiatief van de NRC geweest om via hun weekly mee te schrijven op het internet, "We are the people". Hoeveel regionale bijeenkomsten, met het Eindhovens dagblad hier in de raadszaal in Eindhoven, in Den Bosch of in Nijmegen moeten wij nog hebben om met u te praten? Hoeveel verslagen moeten nog worden gemaakt om de meningen een beetje te kennen? Staatssecretaris Nicolaï heeft op het internet een enquête gehouden, waaraan naar ik meen 90.000 mensen hebben meegedaan. Ik heb een boekje van mijnheer Nicolaï gehad. Op 9 en 10 maart was er een debat in de Eerste Kamer. Er was een toekomstweekend in Amersfoort waarvoor groepen burgers waren uitgenodigd.

De heer **Doesburg**: En bent u er nog steeds niet moe van?

Inspreker: Ik zeg niet dat ik overal bij ben geweest, maar ik heb wel gezien wat er allemaal gebeurde. Overal hebben mensen wat gezegd. Mensen hebben gereageerd op stellingen. Er zijn verslagen gemaakt. Wat doet de commissie van de Tweede Kamer of de griffie hiermee? Wat doet het Instituut voor Publiek en Politiek, dat de meeste debatten heeft ondersteund, met alles wat wij hebben gezegd?

De heer **Doesburg**: U wilt een terugkoppeling?

Inspreker: Er zijn nu weer vier hoorzittingen in vier regio's. Op zichzelf ben ik er blij mee, maar hoeveel vaker wilt u nog van ons weten wat wij willen? Als 90.000 Nederlanders meedoen aan de internetenquête van staatssecretaris Nicolaï, is dat een groot goed. Wat doet u daar nog mee?

Daarnaast hebben 15 of 16 landen van de Europese Unie nu al voor de grondwet gestemd. Daar is niet altijd een referendum gehouden. Twee landen hebben tegen gestemd en een aantal landen heeft nog niets gedaan. Wat doen wij met de 15 landen die voor zijn? Die kun je toch niet zo maar passeren? 15 landen is al een meerderheid. Ik kijk nu even niet naar stemverhoudingen, bevolkingsomvang enz.

De heer **Doesburg**: Uw vragen zijn gehoord en vastgelegd.

Inspreker: Ik vraag mij af hoeveel mensen de grondwet gelezen hebben, vooral in de landen die voor hebben gestemd. Ik verwacht dat een unie van democratische landen, de EU zelf, ook democratisch is. Ik heb de grondwet helemaal doorgelezen, van voor tot achter. Het valt mij op dat zij niet democratisch in elkaar steekt. Zij staat bol van de negatieve rechten. De Europese Commissie zit als een spin in het web. Alleen voorstellen van de Commissie leiden tot actie. Er gebeurt niets zonder de Commissie. Het enige dat het parlement kan doen en het enige dat de lidstaten kunnen doen, is invloed op die voorstellen uitoefenen, maar zij kunnen niet zelf voorstellen doen. Het parlement zit er, kan de boel beïnvloeden, maar als er iets zou moeten gebeuren dat de Commissie niet bevalt, dan gebeurt het niet. Ik vind dit een fundamenteel punt. Een parlement moet in staat zijn zelf wetsvoorstellen te doen. Ik ben helemaal voor de EU, ik ben helemaal voor een grondwet. Met de grondwet die voorlag kon je het echter niet eens zijn, want zij was niet democratisch.

Inspreker: Als ik over de grondwet had mogen stemmen, had ik "ja" gestemd. Ik ben nog zeventien. De regering wil een aantal dingen veranderen. Ik begrijp niet dat zij het grondrechtenhandvest er uit wil halen en een verwijzing daarnaar wil opnemen. Ik heb het

handvest gelezen. Ik vind het inhoudelijk prima. Neem dat op in de grondwet en doe het niet af met een simpele verwijzing. Ik wil graag van de regering weten waarom zij dat grondrechtenhandvest niet meer in de grondwet wil. Ik wil ook aanhaken bij de vorige spreker. Ik wil een democratischer Europa, met meer macht voor het Europees Parlement, zodat de burger meer invloed heeft.

Inspreker: Bij het referendum over de grondwet was vaak heel onduidelijk of die grondwet dingen nu beter maakte, slechter maakte of dat het gewoon precies hetzelfde bleef, zoals in ongeveer 80% van de gevallen. Het lijkt mij heel goed om tot een wijzigingsverdrag te komen, waarin je kunt zien of het beter of slechter wordt of hetzelfde blijft. Dat gaat nu waarschijnlijk gebeuren. Er wordt op aan gestuurd. Het wordt nu waarschijnlijk een minimaal verdrag, waar vooral dingen uit worden geschrapt. Heel veel mensen hebben niet tegen Europa gestemd omdat zij Europa zo fantastisch vinden, maar zij hebben tegengestemd omdat zij erg ontevreden zijn over de manier waarop Europa nu werkt. Behalve voor wat uit de grondwet wordt geschrapt, moet er veel meer aandacht komen voor wat wordt toegevoegd aan het gewijzigde verdrag. Over drie weken wordt daarover besloten. Tot nu toe is alles achter gesloten deuren gebeurd. De Tweede Kamer heeft gelukkig nog wel wat bij de minister aangedrongen op openheid. De minister-president en de staatssecretaris zijn wat terughoudend. Ik hoop dat de Kamer de komende twee jaar, in de aanloop naar de ratificatie van het verdrag, aandringt op een open en levendig debat over wat er nog bij verzonnen moet worden.

Inspreker: Ik zou graag willen dat een beter dierenrecht aan de regels werd toegevoegd. Dat is nu hoegenaamd niet aanwezig. Een Europese grondwet moet er sowieso komen.

Inspreker: Wij konden zojuist niet stemmen voor wel of geen grondwet; daarom heb ik op 6 gestemd. De vraag is of er überhaupt een grondwet moet komen. Ik vind dat gewoon niet nodig.

De heer **Doesburg:** Dan had u op 4 kunnen stemmen: de bestaande verdragen zijn voldoende.

Inspreker: Dan wil ik alsnog mijn 6 in een 4 omzetten.

Inspreker: Het probleem met Europa is dat wij eigenlijk niet weten waar het over gaat. Ik stel daarom voor BNN te vragen de grote Europashow uit te zenden.

Inspreker: De vraag of er een grondwet moet komen of niet is niet zo heel relevant. Ook de kleur van het kaftje is niet zo relevant. Het gaat om wat er in staat. Ik mis in het verhaal over de spelregels één woord, het woord democratie. Ook in de vragenlijst van Nicolaï kwam dat begrip niet aan de orde. Eigenlijk is dat de essentie waarom wij "nee" hebben gestemd. Wij hebben het gevoel de greep op de macht kwijt te zijn. De controle op de macht is er niet. Een Europa van 27 is een Europa waarin Nederland niets te vertellen heeft. Dus moeten wij een slag maken naar het Europa van de burgers, een veel democratischer Europa, dat niet via de hoofdsteden werkt, want daar hebben de landen het voor het zeggen. Wij moeten naar een Europa waarin de burgers een veel meer rechtstreekse democratie hebben.

Inspreker: Ik heb indertijd "nee" gestemd omdat ik de aantallen regels en paragrafen van de grondwet onzinnig groot vond. Ik meen dat het er meer dan 400 waren. Een grondwet of een verdrag moet weinig regels bevatten. Een verdrag moet op een paar A4'tjes worden samengevat.

Als u verder wilt gaan met het unificeren van Europa, moet u dat naar mijn mening op een andere toer doen. U kunt dan een soort samenwerkingsplanning maken. Er zijn aspecten niet aan de orde gekomen die wij heel belangrijk zouden kunnen vinden. U zou bijvoorbeeld samenwerkingsvoorstellen kunnen doen die geen enkele wetkracht hebben, maar wel heel goede overeenkomsten zijn, bijvoorbeeld over samenwerking door de politie. Ik denk aan innovatie en onderwijs. Zo kunt u er misschien nog een paar verzinnen. De planning is dan heel belangrijk en moet aangehouden worden, maar het is geen grondwet.

De heer **Blom** (PvdA): Mijn voorkeur gaat uit naar de vijfde optie, het aanpassen van de bestaande verdragen. De PvdA was in het verleden een voorstander van de Europese grondwet, maar de Nederlandse bevolking niet. En het is een goede gewoonte dat een parlementslid luistert naar wat er bij het volk leeft. Dat doen wij dus ook.

Hoe is de grondwet ontstaan? Het Verdrag van Nice voldoet niet meer. Daarover is de Kamer het eens. Het is doodeenvoudig waarom het niet meer voldoet: je organiseert een gezin met twee kinderen nu eenmaal anders dan een gezin met tien kinderen. Wij moeten een aantal spelregels dus aanpassen. Het nieuwe verdrag moet zich ook beperken tot spelregels. Verder moet heel duidelijk worden wat Europa wel en wat Europa niet regelt en wat wel onder de nationale bevoegdheid valt en wat niet.

Er bestaan de nodige misverstanden over het sociale handvest. Dat handvest betreft louter en alleen de relatie van de burger tot de instituten van de EU en het heeft dus geen betrekking op wat er in Nederland gebeurt. Daarom vindt de PvdA-fractie dat een verwijzing naar het sociaal handvest voldoende is. Daarbij komt dat hoe ingewikkelder het nieuwe verdrag wordt, hoe moeilijk het wordt om de samenhang tussen de verschillende onderdelen duidelijk te maken. Als je je beperkt tot een wijzigingsverdrag kun je precies laten zien hoe het was en hoe het wordt. De fout bij de grondwet was dat wij er een dik boekwerk van hebben gemaakt, waarin alle bestaande verdragen zijn samengevat. De grondwet was daardoor voor 70% oud nieuws, maar ook heel omvangrijk.

De heer **De Roon** (PVV): Laten wij dat grondwettelijk verdrag maar verscheuren, zo snel mogelijk vergeten en nooit meer ergens noemen! Ik zeg dat, omdat Nederland in dat verdrag bij tachtig onderwerpen zijn veto kwijtraakte. Ik wil verder niet dat Europa een vaste voorzitter krijgt of een minister voor Binnenlandse Zaken. Aan een handvest voor de grondrechten in de Europese grondwet heb ik ook geen behoefte, omdat het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens al door de Europese rechters wordt toegepast. Het EVRM voldoet uitstekend.

Wat wil ik dan wel? Ik kies voor de vijfde optie, het aanpassen van de bestaande verdragen. Verder moet Europa worden afgeslankt. Om te beginnen moet het Europees parlement worden opgeheven. Alle bevoegdheden van het Europees parlement moeten terug naar de nationale parlementen. U kiest ons. U hebt een binding met ons en wij zullen stemmen over alles wat ons door Europa wordt voorgeschoteld. Als dit werkelijkheid zou worden, zijn wij meteen af van het heen en weer reizen tussen Brussel, Luxemburg en Straatsburg.

De heer **Van der Ham** (D66): Dat laatste is natuurlijk waar!

De heer **De Roon** (PVV): Men zegt wel dat het Franse veto dat in stand houdt, maar men vergeet daarbij te zeggen dat Nederland indertijd zijn veto had moeten uitspreken tegen dit gereis. Wij hadden daar nooit mee moeten instemmen. Het aantal eurocommissarissen moet omlaag. Ook dat zijn mensen met wie u geen enkele binding hebt of voelt. Verder moet er minder geld naar Europa en moet het aantal Europese ambtenaren omlaag.

De heer **Doesburg**: Het krijgt een politiek karakter. Wij gaan de politici zo dadelijk zeker nog vragen wat ze precies in de boodschappentas mee terug nemen naar Den Haag.

De heer **Waalkens** (PvdA): Alles wat burgers inbrengen, krijgen wij onder ogen. Al die opmerkingen worden meegenomen in de agenda van de vaste commissie voor Europese Zaken. Het is vervolgens aan de woordvoerders van de fracties om hiermee iets te doen in het debat met de regering. Deze hoorzittingen zijn een deel van de grondige voorbereiding op het debat van 20 juni met de regering. In dat debat geeft de Kamer de regering het politieke mandaat om op de top in Berlijn afspraken te maken. In de reeks bijeenkomsten die wij nu hebben georganiseerd, krijgen wij veel informatie. Daarbij komt één punt telkens weer naar voren en wel dat het burgers ontbreekt aan de nodige informatie om handen en voeten te kunnen geven aan de burgerparticipatie. Verder gebruiken politici Europa vaak als boeman door te zeggen: het mag niet van Brussel. Ook daarin zullen wij verandering moeten brengen.

Europa zou democratischer zijn als...

De heer **Doesburg**: Op deze stelling kunt u maximaal twee antwoorden geven. U kunt daarbij kiezen uit:

- **het Europees Parlement over meer zaken kan beslissen;**
- **de Tweede Kamer meer zeggenschap heeft over Europese Zaken;**
- **Europese beslissingen met gevolgen voor onze Grondwet onderwerp zijn van een referendum;**
- **burgers zelf onderwerpen op de Europese agenda kunnen zetten, het zogenaamde burgerinitiatief.**
- **iets anders;**
- **er hoeft niets te veranderen.**

Er wordt gestemd.

De heer **Doesburg**: 27,8% van de aanwezigen vindt dat het Europees Parlement over meer zaken moet kunnen beslissen. Dat is het hoogste percentage. Het laagste percentage is voor de stelling dat er niets hoeft te veranderen.

Inspreker: Ik zou graag zien dat wij van een representatieve democratie overgaan naar een participerende democratie. Desnoods moeten er door experts en gewone burgers via internet onderwerpen aan de orde kunnen worden gesteld.

Is het waar dat in het grondwettelijk verdrag staat dat een miljoen mensen een onderwerp kan agenderen? Zo ja, dan zou ik graag zien dat dit punt terugkomt in het nieuwe verdrag.

Het Europees Parlement moet absoluut mee kunnen beslissen en wetten kunnen maken. Ik zou verder graag zien dat lobbygroepen in Brussel bekend worden. De aandeelhouders van multinationals moeten bekend zijn als ze een belang hebben van 1% of meer. Ook zij moeten namelijk aanspreekbaar zijn. Een probleem bij het oplossen van de milieuproblemen zijn de beperkte verantwoordelijkheden van multinationals. Die vonden wij te belastend voor bestuursvoorzitters. Als zij hiervoor wel verantwoordelijk waren, zouden zij heel andere beslissingen nemen.

Bij de VPRO is een programma uitgezonden over "from cradle to cradle", van wieg tot wieg. Dat betekent dat producten een volledige levenscyclus krijgen en het milieu niet belasten.

Inspreker: Als wij af willen van een Europa van de hoofdsteden en naar een Europa van de burgers willen, moet het Europees Parlement over meer zaken kunnen beslissen. Ik stel daarom voor dat burgers twee stemmen kunnen geven: een nationale en een Europese stem. Die Europese stem zou dan moeten gaan naar trans-Europese politieke partijen. Dat zou de democratie in Europa goed doen en compensatie zijn voor het opgeven van ons veto.

Inspreker: Ik vond de vorige vraag de beste van deze avond, want daaraan zit tenminste een duidelijk uitgangspunt vast. Al die andere vragen doen mij een beetje denken aan de vraag van de kaasboer of het een onsje meer mag zijn.

Ik heb tegen het grondwettelijk verdrag gestemd, omdat er iets beters moet komen. Twee jaar geleden heb ik op 3 juni een brief van vier kantjes naar mijn Kamerfractie geschreven met al mijn bezwaren. Ik heb echter nooit antwoord gekregen. Daarom ben ik hier vanavond. Eén van die Kamerleden geef ik straks natuurlijk een kopie meer naar huis.

De heer **Doesburg**: Ik denk dat die dat bijzonder op prijs stelt.

Inspreker: Ik vind het opmerkelijk dat de PvdA nu voor het veranderen van bestaande verdragen is. Volgens mij was u tegen een grondwet en dat lijkt toch allemaal erg op elkaar. Maar dat daargelaten: mijn advies is dat u mij de volgende keer niet meer vraagt om enkele duizenden pagina's door te lezen en vervolgens in een hokje op ja of nee in te drukken. Misschien had u ook toen al kunnen bedenken dat zo'n omvangrijk stuk niet te behappen is voor de gemiddelde burger. Wij kiezen u met veel plezier. En u zit in Den Haag om de plannen uit te voeren waarvoor wij u in de Tweede Kamer hebben gekozen. Doe dat alstublieft!

Inspreker: Ik vind dat Nederland binnen Europa teloorgaat. Onze belangen wegen namelijk steeds minder zwaar als wij toestemmen in het verdwijnen van het veto. In het grondwettelijk verdrag stond dat er maar een paar grote landen nodig waren om ons helemaal onder te schoffelen. De invloed van Nederland zou dan helemaal verdwijnen. U begrijpt dat ik een voorstander ben van het behoud van het vetorecht. Voor het Europees Parlement geldt eigenlijk hetzelfde, want ook daar maken de grote fracties de dienst uit. Ik denk dat wij daarom als alternatief zouden moeten kijken naar de invloed van de Tweede Kamer op Europa.

Inspreker: Het is een goede bijeenkomst, maar ik mis wel een paar grote partijen.

De heer **Doesburg**: Alle grote partijen zijn er.

Inspreker: Dan heb ik niet goed geteld. Sorry.

De heer **Van der Ham** (D66): Op de ChristenUnie en de Partij voor de Dieren na zijn alle fracties vanavond aanwezig.

Inspreker: Ik denk dat wij na twee uur praten nu bij het kernprobleem zijn aangeland. De burger staat te ver van Europa af. Dat is de kern van het probleem. Daar gaat het fout in Europa en daaraan zouden we iets moeten doen. Ik studeer communicatie en ik weet dat communicatiestudenten hier heel hard mee bezig zijn.

De heer **Doesburg**: Vertel het ons! Hoe moet het?

Inspreker: De hoofdregel is dat politiek geen macht heeft als het draagvlak ontbreekt. Als er geen draagvlak is onder de Europese burgers, heeft het geen zin om nieuwe regels in te voeren. Zorg dus voor een stukje voorlichting, een stukje communicatie. Burgers moeten namelijk weten wat die grondwet inhoudt. Als burgers dat weten, komt het draagvlak vanzelf.

De heer **Doesburg**: U bent toch niet aan het solliciteren?

Inspreker: Ik zou graag bij de Tweede Kamer werken.

De heer **Doesburg**: U kunt straks met ze borrelen: alvast veel succes.

Inspreker: Ik heb nog niets gehoord over wat de Tweede Kamer kan doen. Wat doet zij om het optreden van de regering in Europa aan te sturen? Dat punt wordt nogal eens over het hoofd gezien. Door iemand achter de tafel werd zojuist gezegd dat de regering zich nog wel eens achter Europa verschuilt of Europa gebruikt als zondebok. De Tweede Kamer moet daarop beter toezien.

Inspreker: Zojuist werd gesuggereerd dat het parlement meer macht moet krijgen, omdat burgers daardoor meer te vertellen krijgen. Is dat wel zo? Als je het parlement meer macht geeft, wordt er meer geregeld en dat leidt vervolgens tot meer uitvoeringsbureaucratie. De ambtenarij zal dan meer macht naar zich toe gaan trekken en dat gaat weer ten koste van de vrijheden van burgers. Dat zien wij ook in Nederland gebeuren. Het kost ook steeds meer geld. Ik durf wel de stelling aan dat meer macht voor het Europees parlement, minder macht voor de burgers en minder vrijheid betekent. Per saldo zal meer zeggenschap voor het Europees parlement dus niet tot meer maar tot minder zeggenschap van burgers leiden.

De heer **Doesburg**: Verschillende mensen willen nog iets zeggen, maar ik wil nu toch weer de politici de kans geven om te reageren.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Wij zijn hier gekomen om te luisteren en niet om onze politieke opvattingen naar voren te brengen. Dat schept verplichtingen. Bij de opmerkingen in de zaal en de uitslag van de stemming valt mij op dat een heel groot deel van de aanwezigen vindt dat Europa democratischer moet worden. Slechts een heel klein percentage gaf aan dat Europa democratisch genoeg is. Hoe moet Europa democratischer worden? Daarop is, ook vanavond, geen eenduidig antwoord gekomen. Het zal dus geen of/of moeten worden, maar een en/en.

Europa heeft belangrijke bevoegdheden en daarover moet het Europees parlement meer te zeggen krijgen. Dat geldt vooral onderwerpen, waarop de nationale parlementen geen greep meer hebben, omdat Europa daar supranationale bevoegdheden heeft. Verder moet ook de Tweede Kamer meer zeggenschap krijgen over Europese zaken. Door mensen is terecht gevraagd wat de Tweede Kamer doet met de bevoegdheden die zij al heeft. In de afgelopen periode is daaraan -- ook al was het niet altijd even zichtbaar -- gewerkt. Zo zijn er aparte Kamercommissietjes gekomen die Europese wetsvoorstellen onder de loep nemen om te zien of het wel logisch en terecht is dat Europa met een bepaald voorstel komt. Zo'n commissie bekijkt of het beter is dat Nederland zijn vinger opsteekt om het nationaal te regelen. Wij moeten Europa niet overal de schuld van geven, maar vroegtijdig onze vinger opsteken als wij vinden dat Europa te veel naar zich toetrekt.

Een burgerinitiatief scoort ook hoog. Wat mij wel verraste, is dat meer zeggenschap voor de Tweede Kamer beter scoorde dan het referendum. Ik denk niet dat veel mensen dat voorspeld zouden hebben.

Mevrouw **Buitenweg** (EP, GroenLinks): Ik kan uit de antwoorden geen andere conclusie trekken dan dat Europa democratischer moet worden. Dat strookt ook met de opmerking dat het nee van Nederland vooral een uiting van ongenoegen was over het functioneren van Europa. Mensen vinden dat Europa niet goed functioneert. Daaruit kun je de conclusie trekken dat het nieuwe verdrag moet zorgen voor een radicale verandering. Op dit moment wordt geprobeerd om zaken uit het oude verdrag te halen, opdat het nieuwe verdrag maar niet lijkt op een grondwet. Zo vinden sommigen dat de grondrechten eruit gehaald moeten worden.

Meer participatie door burgers is inderdaad een goede zaak. Ik ben dan ook een groot voorstander van het burgerinitiatief. De Commissie is nu het enige instituut met recht van initiatief. Ik ben het daarom eens met het pleidooi dat het Europees Parlement ook het recht van initiatief moet krijgen. Daarmee zou je een mooi verband kunnen leggen met het burgerinitiatief, want het is natuurlijk heel aantrekkelijk voor een parlement om een onderwerp op de agenda te plaatsen als een miljoen mensen dat wil.

Ik ben voor een Europees referendum, omdat het grensoverschrijdende debat zou bevorderen. Zolang zo'n referendum nog niet mogelijk is, moeten wij het doen met een nationaal referendum. Niet iedereen is daarvan een voorstander, maar ik denk toch dat het een goede zaak zou zijn na decennialang voor voldongen feiten geplaatst te zijn.

Mensen hebben nee gestemd. Ik vind dat een betreurenswaardige uitslag, maar het is wel een uitslag. Wanneer wij als antwoord op dat nee mensen het recht ontnemen om te stemmen over het vervolg, zou ik dat heel jammer vinden. Wij hebben A gezegd en dan moet je ook B zeggen. In dit geval betekent dat: wij hebben het verdrag op deze manier veranderd en wat vindt u daarvan?

De heer **Doesburg**: U moet afronden.

Mevrouw **Buitenweg** (EP, GroenLinks): Maar ik heb nog zoveel te zeggen.

De heer **Doesburg**: Aan het einde van dit debat krijgt u nogmaals de mogelijkheid om hierover iets te zeggen.

De derde invalshoek om dat complexe Europa met elkaar te verkennen is de vraag hoe u in 2005 gestemd hebt. Deze invalshoek hebben wij niet in statistieken kunnen verwerken, omdat die de eerste avond spontaan in Groningen opborrelde. Wij kunnen hieraan geen conclusies verbinden, omdat deze steekproef natuurlijk niet representatief is. Maar wij willen graag weten hoe u in Eindhoven hebt gestemd.

Inspreker: Ik mis mijn keuze in 2005 en wel de blanco stem.

Er wordt gestemd.

De heer **Doesburg**: De volgende, aansluitende vraag luidt: moet Nederland ook een referendum houden over het nieuwe verdrag?

Er wordt gestemd.

De heer **Doesburg**: In Groningen heeft 70% voor en 30% tegen gestemd. Hier in Eindhoven is het meer in balans: 46,1% voor en 48,7% tegen. 5,2% heeft niet gestemd en drie mensen hebben blanco gestemd. De tweede uitslag is dat 65,3% wel en 28,8% geen nieuw referendum wil.

De stelling waarover wij dadelijk verder gaan praten luidt als volgt.

De voorwaarden voor toetreding tot de Europese Unie moeten strenger worden.

U kunt nu stemmen.

Er wordt gestemd.

Inspreker: Ik heb voor strengere voorwaarden gestemd, maar ik vraag mij wel af of dat het belangrijkste probleem is. De procedure moet vooral duidelijker worden. Verder moeten wij de normen handhaven en daarmee niet gaan marchanderen. Verder is de vraag essentieel waarom wij zoveel haast hebben. Wij hebben heel snel een aantal landen toegelaten waar het denken over hoe je in Europa met elkaar een gemeenschap kunt vormen, nog in de kinderschoenen staat.

De heer **Doesburg**: Bewaart u deze opmerking voor de volgende stelling, want dan komt dit punt expliciet aan de orde.

Ik ben op zoek naar mensen die nog niet gesproken hebben.

Inspreker: Ik heb "weet niet" gestemd, omdat ik mij hierover niet deskundig genoeg voel. Ik laat het liever over aan mensen uit de Unie. Dat is ook de reden dat ik voor meer Europese democratie heb gestemd.

De heer **Doesburg**: Dat is een heldere redenering.

Inspreker: De voorwaarden voor toetreding lijken mij volstrekt helder. Het probleem is dat men de hand licht met die voorwaarden. Daardoor kon het gebeuren dat Bulgarije tot de Unie is toegelaten, een land dat absoluut niet in de Europese Unie hoort omdat het zo corrupt is als de pest.

De heer **Doesburg**: De voorwaarden moeten consequenter worden toegepast.

Inspreker: Ik heb "weet niet" gestemd. Het probleem is dat er op dit moment met de bestaande regels wordt gemarchandeerd. Mijns inziens zijn die regels streng genoeg, maar wetend dat ze niet nageleefd worden, is het misschien beter om ze aan te scherpen.

Inspreker: Ik heb "weet niet" gestemd, omdat ik de voorwaarden niet goed genoeg ken.

De heer **Doesburg**: Waarom kent u ze niet? Had u ze wel willen kennen?

Inspreker: Ik heb ze niet op een rijtje.

Inspreker: Ik heb "oneens" gestemd, maar eigenlijk vind ik mijzelf onvoldoende ter zake kundig om het te kunnen beoordelen. Dit zouden wij ook over moeten kunnen laten aan de mensen die wij daarvoor hebben gekozen.

Inspreker: Ik heb "eens" gestemd, ook al vind ik het een vreemde vraag. Er moet voor de Amerikanen een oliepijpleiding in Turkije worden aangelegd. Ik denk dat ze daarom Turkije zullen laten toetreden.

De heer **Doesburg:** U denkt dat met de voorwaarden de hand wordt gelicht, omdat ook andere belangen een rol spelen?

Inspreker: Je hoort wel heel veel mooie woorden over een democratisch Europa, maar volgens mij bestaat Europa vooral uit: vrije markt, liberalisme, de uitbuiting van vrouwen en dat soort toestanden. Zieke vrouwen worden zonder inkomen uit de WAO geknikkerd en afhankelijk gemaakt van de man. Die vrouwen worden naar een re-integratiebedrijf gestuurd, zonder dat ze uitzicht hebben op een betaalde baan.

De heer **Doesburg:** Denkt u dat Europa daar iets aan kan doen.

Inspreker: Als ze hieraan zelfs in Nederland niets kunnen doen, wat hebben wij dan van Europa te verwachten?

De heer **Doesburg:** Wordt het erger door Europa? Heeft Europa invloed op deze thema's?

Inspreker: Jazeker. De Europarlementariër Maartje van Putten heeft het boek "Made in Heaven" geschreven, waarin zij schrijft dat er niet langer sprake is van klassen, maar van vier lagen: een groep hoog opgeleid computerpersoneel, een verdwijnende middenklasse, een laag werkende vrouwen en een laag werkloze mannen. Dat is de toekomst van Europa met een vrije markt.

Inspreker: Ik heb "oneens" gestemd. Ik ben ervoor dat iedereen kan toetreden. Vandaag is het overigens een historische dag, want vandaag is D-day precies 63 jaar geleden, het begin van de bevrijding van het nazisme. Wij realiseren ons te weinig hoe belangrijke vrede en veiligheid voor Europa zijn. Als Servië en Joegoslavië lid waren geweest van de Unie, hadden wij waarschijnlijk geen problemen in Kosovo gehad. Alle Europese landen moeten toetreden, ook al voldoen ze nog niet helemaal aan de eisen die wij stellen.

Inspreker: Ik ben het eens met de mijnheer die deze discussie opende. Hij zei namelijk terecht dat de regels niet zozeer strenger moeten worden als wel dat zij strenger gecontroleerd moeten worden. Laten wij verder niet vergeten dat landen die al langer lid zijn van de Unie, ook niet alle regels naleven. Iemand sprak over corruptie in Bulgarije, maar in Italië weten ze daar ook wel weg mee. Laten wij zelf het goede voorbeeld geven!

Inspreker: Ik ben het met mijn voorganger eens. Bij de invoering van de euro bijvoorbeeld hebben sommige landen wat gerommeld hebben met de cijfers om daaraan mee te kunnen doen. Die waren al lid van de Europese Unie. Dus die voldeden indertijd aan de eisen voor toetreding. Je ziet het met Turkije. De lidstaten van de Europese Unie vinden het heel belangrijk dat Turkije zich houdt aan de mensenrechten, maar een land als Polen, dat al lid is, mag op een vreemde manier tegen homo's aankijken. Het is raar dat een land dat al lid is dat soort dingen mag uithalen, terwijl men voor een land dat nog geen lid is bijzonder streng is.

De heer **Doesburg:** De punten zijn duidelijk. Dan is hiermee de inspreekronde over deze stelling afgerond en geef ik het woord aan de woordvoerders van het CDA en D66.

Mevrouw **Jonker** (CDA): Ik vind het heel bijzonder dat een spreker D-day in herinnering bracht. Dat brengt ons terug naar de oorsprong van de Unie. Ik proef uit de meerderheid van de inbrengen dat wij er met elkaar trots op zijn dat wij dat zo lang in stand hebben gehouden. Ik denk niet dat de voorwaarden voor toetreding tot de Unie strenger moeten zijn. Ik sluit mij aan bij de meerderheid van de zaal dat de regels die wij op dit moment hebben veel strikter gehanteerd moeten worden. Dan heb ik het vooral over de Kopenhagencriteria. Die gaan over de opbouw van de rechtsstaat in een land. Het is belangrijk dat de instituties in de landen die tot de Europese Unie toetreden een bepaald niveau van democratie hebben. Daarmee bedoel ik dat corruptie wordt aangepakt, dat de mensenrechten worden gehandhaafd, dat de minderheden erkend worden en een duidelijke stem hebben in het geheel. Wij zien nog te vaak dat de economische belangen te veel op de voorgrond geplaatst worden. Daarom heeft het CDA voorgesteld om met landen die nog geen lid zijn verschillende vormen van samenwerkingsverbanden af te spreken. Dan gaat het niet alleen om landen die kandidaat-lid zijn. Ook voorafgaand aan een kandidaat-lidmaatschap moet al gewerkt worden aan de opbouw van instituties die nodig zijn om uiteindelijk toe te kunnen treden tot de Unie.

De heer **Van der Ham** (D66): Velen hebben vandaag aangegeven dat zij voor strengere voorwaarden zijn omdat zij vinden dat de huidige voorwaarden niet voldoende zijn nageleefd. Ik ben het daarmee eens. Een van de punten waarover de afgelopen jaren veel ellende is geweest, is dat werd vastgesteld op welke data landen mochten toetreden. Dat is fout. Eerst moet bekeken worden of een kandidaat-lidstaat voldoet aan de eisen. Pas dan kan vastgesteld worden wanneer zij een kans maken om toe te treden. Van de kant van het CDA en ook in sommige discussies in de media proef ik dat men de voorwaarden wil aanpassen om bepaalde landen te kunnen weigeren. Ik doel op Turkije. Turkije zou als islamitisch land niet bij de Unie horen. Ik was een paar weken geleden in Istanbul en ik zag daar demonstraties voor de scheiding tussen kerk en staat. Twee weken later was ik in Warschau, een Europees land, waar homorechten werden bevochten die gewoon onderdeel uitmaken van de Europese normen en waarden, omdat de regering van dat land die rechten wilde aantasten. Met andere woorden: sommige landen buiten de Europese Unie vechten voor dezelfde waarden die in de Unie gelden, terwijl landen die deel uitmaken van de Unie daar nog hard mee worstelen. Je kunt dus niet zeggen dat alle landen die bij de Europese Unie horen direct geïnternaliseerd hebben wat wij in Nederland bijvoorbeeld normaal vinden. Wel kan gesteld worden dat het lidmaatschap van de Europese Unie daar een bijdrage aan kan leveren. Ik geef nog een voorbeeld. Een katholiek land als Spanje was zeer orthodox en conservatief, maar het is het derde land in Europa dat het homohuwelijk heeft ingevoerd na Nederland en België. Dat illustreert dat het tijd nodig heeft voordat gemeenschappelijke normen en waarden zijn geaccepteerd. Dat gaat met veel geworstel gepaard.

De heer **Doesburg**: Dank u wel. Dan zijn wij nu toegekomen aan de laatste stelling.

Welke landen mogen lid worden van de Europese Unie?

De heer **Doesburg**: Daarbij gaat het om Turkije, Kroatië, Macedonië, Servië, Bosnië-Herzegovina, Montenegro, Albanië, Oekraïne, Noorwegen, IJsland, Zwitserland. Het is ook mogelijk om te kiezen voor geen van deze landen.

Er wordt gestemd.

De heer **Doesburg**: Mij valt op dat Noorwegen, IJsland en Zwitserland het hoogst scoren. Daarna Kroatië en Turkije. Ik wil graag weten waarom men zo heeft gestemd.

Inspreker: Ik kan heel kort zijn. Ik vind het een absurde vraag. Het zijn allemaal Europese landen. Dus als zij aan de voorwaarden voldoen, mogen zij lid worden. Dat geldt ook voor Turkije.

Inspreker: Wij hebben naast de Europese Unie de Economische Europese Ruimte (EER) waaraan Zwitserland, IJsland en Noorwegen al een beetje meedoen. Ik weet dat zij als toehoorder aanwezig mogen zijn bij bijeenkomsten van de Europese Raad. Ik zou bijna zeggen: als die landen het zelf nu eindelijk een keer willen, moeten wij ze gewoon erbij halen. Verder is het zaak om landen te belonen wanneer zij dingen goed doen. Landen die het niet goed doen, moeten een waarschuwing krijgen of tijdelijk worden geschorst. Daarnaast moet er iets aan beleidsevaluatie worden gedaan. Dus niet alleen maar de Europese vorderingen en richtlijnen omzetten in Nederlandse wetgeving, maar ook af en toe kijken of sommige regels afgeschaft kunnen worden. Het gaat erom de subsidiariteit toe te passen door dingen die Europees moeten, ook Europees te doen en dingen die niet Europees hoeven, ook niet Europees te regelen.

Inspreker: Ik ben voor dierenrechten. Ik heb gestemd voor IJsland en Noorwegen, omdat ik hoop dat een EU-lidmaatschap ertoe leidt dat sancties kunnen worden toegepast op het IJslandse en Noorse walvisjachtbeleid. IJsland heeft nu alles klaar om te beginnen met de walvisjacht. Die boten waren eerst onklaar gemaakt, maar zij hebben nu een nieuwe walvisvloot. Hetzelfde geldt voor Noorwegen.

De heer **Doesburg**: En daarom moeten deze twee landen toetreden tot de Unie?

Inspreker: Ik hoop dat er dan sancties kunnen worden opgelegd.

De heer **Doesburg**: En de rest van de landen? Moeten die er ook bij of maakt dat u niet zo veel uit?

Inspreker: Ik ben voor dierenrechten.

De heer **Doesburg**: In Turkije leven ook dieren.

Inspreker: Ik heb op deze twee landen gestemd omdat het uitschieters zijn als het gaat om het schenden van de dierenrechten. In Noorwegen is ook zeehondenjacht en de jacht op wolven en lynxen is toegestaan.

De heer **Doesburg**: Uw punt is duidelijk. Dank u zeer.

Inspreker: Ik heb op alle genoemde landen gestemd, maar zij moeten wel aan de voorwaarden voldoen. Ik vind dat onderzocht moet worden of er een gemeenschappelijke taal moet komen naast de hoofdtaal van elk land.

De heer **Doesburg**: Een soort Esperanto?

Inspreker: Het mag ook Engels zijn. Het gaat mij erom dat de inwoners van de verschillende lidstaten met elkaar kunnen communiceren.

De heer **Doesburg**: Dank voor uw aanbeveling.

Inspreker: Ik heb niet voor Zwitserland gestemd, want ik hoop dat Zwitserland zelfstandig blijft. Ik ga nu heel cynisch worden. Ik vind dit lijstje te klein. Je kunt de hele wereld erbij betrekken, want Nederland heeft betrekkingen met werkelijk elk land in de wereld. Dus we kunnen altijd wel iets verzinnen om een land Europese trekjes te geven. Ik ben bang dat de Europese Unie op dit moment een gigantisch zware trein is die maar voort dendert. In het begin van de geschiedenis van de Europese Unie -- toen het nog EEG heette -- is die trein heel langzaam op gang gekomen, op eigen kracht. Ik ben bang dat de trein nu op een hellend vlak is terechtgekomen. Hoe groter en sneller wij het allemaal willen doen, hoe harder die trein gaat rijden.

De heer **Doesburg:** En, gaat u binnenkort weer naar Zwitserland?

Inspreker: Nee, nee.

Inspreker: Ik denk dat Europa sowieso onbestuurbaar is als allerlei landen toetreden. Ik wil ook nog iets over Turkije zeggen. Turkije is cultureel heel anders opgebouwd dan Nederland. Turkije houdt zich niet aan de mensenrechten. Er is ook nog een probleem met Cyprus, een ander lid van de Europese Unie. Ik vind dat die problemen eerst moeten worden opgelost voordat Turkije kan toetreden tot de Europese Unie.

De heer **Doesburg:** Dat is heel helder. Dank u wel.

Inspreker: Ik vind dat al die landen moeten kunnen toetreden, maar dat dit geleidelijk aan moet gebeuren. Een belangrijk criteria daarbij is dat zij de mensenrechten respecteren. Gisteren aarzelde ik daar nog over, met name over een land als Albanië. Tot mijn verbazing kwam ik gisteren in Antwerpen een Albanese vrouw tegen die de weg niet kende, die niet wist hoe zij moest bellen. Ik heb met haar een gesprek gevoerd in het Frans en in het Engels, van beide kanten heel gebrekkig. Ik realiseerde mij toen, ofschoon ik het vaak heb over vooroordelen en angst voor het vreemde, dat het heel belangrijk is om elkaar te ontmoeten. Ik vind wel een belangrijke eis dat de mensenrechten, met name de rechten van vrouwen, gerespecteerd worden.

Inspreker: Belangrijk is dat de uitbreiding geleidelijk gebeurt. Daarbij moet je ervoor zorgen dat bij alle aspecten van toetreding de goede maat wordt gehouden, om te voorkomen dat er problemen in het land zelf en in de Unie als geheel ontstaan. In Polen lopen bijvoorbeeld hele dorpen leeg en trekken de vrouwen de kar omdat alle mannen in Nederland of in de rest van West-Europa aan het werk zijn. Dat is daar een probleem. Je krijgt hier meer concurrentie en dus een onevenwichtige druk op de lonen en je krijgt daar een vlucht richting het Westen. Dus je moet dat geleidelijk aan doen en ervoor zorgen dat die problemen worden voorkomen.

Inspreker: Ik heb voor alle landen gestemd, met name omdat ik vind dat je geen onderscheid mag maken tussen landen. Als je het ene land toelaat, kun je het niet maken om een ander land niet toe te laten als het aan de voorwaarden voldoet.

De heer **Doesburg:** U vindt dat een regel van fatsoen?

Inspreker: Ja.

Inspreker: De heer Van der Ham zei het eigenlijk al, zodra de lidstaten voldoen aan de regels mogen zij gewoon de Europese Unie binnenkomen. Ik wil nog reageren op de opmerking over de walvisjacht. Als ik het goed heb, zijn deze landen juist buiten de Europese Unie gebleven omdat de Unie regels opstelt om de walvisjacht tegen te gaan. Dat is de reden waarom zij geen deel uitmaken van de Europese Unie. Als zij wel toetreden heeft dat als consequentie dat zij moeten stoppen met de walvisjacht.

Inspreker: Ik zou de uitbreiding van Europa willen koppelen aan de democratische ontwikkeling van Europa. Als wij onze instituties niet democratischer maken, ontstaat er een democratisch gat. Dat wordt alleen maar chaos. Wat dat betreft moeten landen gelijke tred houden. Als landen vervolgens aan de criteria voldoen, kunnen zij toetreden.

Inspreker: Ik constateer iets heel vreemds. Bij de vorige stelling zeiden wij heel duidelijk dat er strengere selectiecriteria moeten komen voor de Europese Unie, die ook nog strenger gehandhaafd moeten worden. Dus dan snap ik niet goed dat er ineens weer allemaal nieuwe landen bij moeten komen. De huidige landen voldoen niet eens aan de eisen. Ik noem Bulgarije en Polen. Een meerderheid van deze zaal vindt dat en ook een meerderheid van de Tweede Kamer vindt dat. Waarom heeft Nederland niet gewoon een veto uitgesproken? Dan was die uitbreiding niet nodig geweest en hadden die landen ook niet tot de EU hoeven te behoren.

Inspreker: Voor mij is Europa een vredesgemeenschap. Op het lijstje zie je heel veel landen staan die met elkaar in oorlog zijn geweest. Alleen dat motiveert mij al om te zeggen: laten wij alsjeblieft ook die vredeswaarden uitbreiden en die landen uitnodigen om mee te doen.

Inspreker: Ik was nogal aangedaan door het verhaal over de ontmoeting met de Albanese vrouw. Spreekster realiseerde zich dat wij bang zijn. Daarop wil ik zeggen: wij laten ons bang maken.

Inspreker: Ik heb nog een korte opmerking over het lid mogen worden. Ik heb wat ervaringen op energie- en milieugebied met de Europese Unie. Mij valt op dat het buitengemeen bureaucratisch is en buitengemeen veel geld kost. Ik denk dat de Europese Unie absoluut onbestuurbaar wordt als al deze landen ook nog allemaal lid moeten worden. Het wordt sowieso onbetaalbaar.

Inspreker: Ik denk dat al deze landen, behalve Turkije, lid moeten kunnen worden. Zij moeten dan wel aan de voorwaarden voldoen. Veel landen voldoen daar nog niet aan. Eerder is gezegd dat je dan wel de hele wereld daarbij kunt betrekken. Daar ben ik het niet mee eens. De Europese Unie betekent landen in Europa en niet landen in de hele wereld. Anders heette het wel de Verenigde Naties.

De heer **Doesburg**: Geografische grenzen. Uw punt is duidelijk.

Inspreker: Democratie moet niet het doel zijn maar het middel. Democratie is eigenlijk het beste van al het slechte. We hebben niet beter. Ik denk dat er heel naïef gedacht wordt over toetreding. Ik denk dat hoog opgeleide jongeren van goede doen uit een soort euforie denken dat het allemaal leuk is als alles samenkomt. Iemand had het over markt en liberalisme. Dat ligt heel ver uit elkaar. Ik ben het eens met de opmerking over de vier toplagen. Ik denk dat de spoeling in Nederland erg dun gaat worden met onze verworvenheden.

Inspreker: Een naïeve opmerking. Als wij ook maar een sprankje van de vitaliteit hadden die ik in veel landen op het lijstje zie, die de Europese Unie willen steunen, dan zou ik ervoor tekenen. Laten we de vitaliteit en het optimisme van die landen tot een leidraad maken voor de toetreding en niet al die verschrikkelijke regels en wetten.

Inspreker: Ik denk dat alle landen binnen Europa die aan de eisen voldoen, lid moeten kunnen worden. Maar laten wij eerst onze zaken op orde hebben met de huidige 27 landen. Dan heb ik het over vetorecht. Als dat op orde is, kun je pas nadenken over verdere uitbreiding.

Inspreker: Ik begrijp niet dat men Turkije erbij wil hebben, want daar is nog steeds het leger de baas. In de Turkse grondwet staat duidelijk dat zij de hoeder van het land zijn. Zij hebben de laatste jaren zes of zeven staatsgrepen gepleegd. De tweedeling in Turkije is er nog steeds. Je moet geen christen zijn in Turkije, want dan nemen ze je spullen in beslag en je krijgt geen kans.

Inspreker: Ik vind het een merkwaardig rijtje landen, want Rusland staat er niet bij.

De heer **Doesburg**: U mag dat bij dezen toevoegen.

Inspreker: Het is net alsof dit weer een soort NAVO-basis gaat worden versus Rusland. Daar voel ik niet voor.

De heer **Doesburg**: Goed punt. Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heren Blom en Ten Broeke om te reageren op de gemaakte opmerkingen.

De heer **Blom** (PvdA): Aangezien er politieke pirouettes worden gemaakt -- daar ben ik als lid van de PvdA heel attent op de laatste tijd -- wil ik nog even ingaan op de opmerking van de mijnheer van de JOVD die de PvdA verweet een referendum uit te schrijven over een heel dik boek. Het was de JOVD die binnen de VVD gepropageerd heeft om een referendum te houden. Dat is één van de redenen geweest waarom de VVD ook voor een referendum was. Ik hoop dat dit nu is rechtgezet, want ik houd niet zo van pirouettes.

Ik ben overtuigd sociaaldemocraat. Dat betekent dat bij mij solidariteit niet ophoudt bij de grens. Ik voel me ook in solidariteit verbonden met de inwoners van alle genoemde landen. Tegelijkertijd moeten wij wel constateren dat die landen nog lang niet voldoen aan de beroemde Kopenhagencriteria. Dat betekent dat die landen duidelijk moet worden gemaakt wat zij moeten doen en vooral wat zij moeten laten. Op het moment dat zij voldoen aan die criteria mogen ze van mij toetreden, maar dat is voorlopig nog een illusie. Het duurt nog tientallen jaren voordat wij dat hebben bereikt. Ik wil twee uitzonderingen maken, namelijk voor Turkije en Kroatië. Met die landen voeren wij al jarenlang gesprekken en die landen hebben wij toegezegd dat zij gaan toetreden tot de EU als zij hebben voldaan aan de eisen. Je kunt niet na vijftig jaar tegen Turkije zeggen: wij vinden het politiek gezien niet zo handig op dit moment, dus wij stoppen er even mee. Turkije is wel een voorbeeld om aan te tonen dat de criteria belangrijk zijn. Turkije was één van de landen die niet voldeden aan de eis om schepen toe te laten in hun havens. Daar hadden zij voor 1 januari van dit jaar toestemming voor moeten geven. Dat is niet gebeurd. Dus eigenlijk had men de onderhandelingen moeten stoppen. Maar dat terzijde.

Noorwegen, IJsland en Zwitserland zijn landen die gewoon niet willen toetreden. Dus dat is ook geen optie. Waarschijnlijk zal het nog heel lang duren voordat die landen wel willen. Noorwegen en Zwitserland hebben daarover een aantal referenda gehouden en steeds

heeft de bevolking daar nee tegen gezegd. Maar de slotsom is: alle landen mogen toetreden. Ik wil voornamelijk een goed Europa in plaats van een groot Europa. Dus we zullen eerst keihard moeten werken aan dat goede Europa.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Wij willen allemaal een goed Europa, maar het mooie van dit Europa is dat wij ontzettend trots kunnen zijn op het feit dat landen die lange tijd hebben gezwicht onder het juk van dictatoriale regimes -- bijvoorbeeld in het zuiden van Europa of in landen van communistische snit -- nu bij Europa horen. Daar zijn zij zelf ook blij om. Kathalijne Buitenweg wees mij er net terecht op dat het voor die landen vaak geen toetreding is, maar een hereniging met Europa. Ik sluit aan bij de spreker die herinnerde aan D-day. Deze week hebben wij helaas meegemaakt dat de heer Poetin heeft gedreigd om raketten op Europa te richten. Dat is een geluid dat wij al heel lang niet meer hebben gehoord. Voor degenen die zich dat nog wel herinneren: de hereniging in Europa was nu juist het einde van deze Koude Oorlogretoriek. Daar moeten wij ontzettend blij mee zijn. Tegelijkertijd speelt er iets anders. In deze zaal kwam dat heel nadrukkelijk bij de vorige stelling naar voren en het zit ook een beetje in deze stelling. Wij moeten wel kijken of het kan. Als er landen bij komen, moeten wij ons houden aan de Kopenhagencriteria die in 1993 zijn opgesteld. Ten eerste gaat het om de stabiliteit van de politieke instellingen. Dan gaat het over de democratie, de rechtsstaat, het naleven van mensenrechten en het respecteren van minderheden. Bij het tweede criterium gaat het om een functionerende markteconomie, het nakomen van verplichtingen en het overnemen van alle regels die door Europa zijn gesteld. Vorig jaar is het absorptiecriterium of het zogenoemde integratievermogen toegevoegd. Zelfs al zou een land voldoen aan al die eisen, dan nog is het de vraag of een land kan worden toegelaten. De bestuurbaarheid van de Unie is ook in het geding.

De heer **Doesburg**: Vervolgens wil ik de Kamerleden vragen om kort kenbaar te maken wat zij vanavond hebben opgetekend, wat zij mee willen nemen naar hun fractie of naar het parlement en wat zij waar willen maken bij de Europese Unie.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Allereerst wil ik de zaal hartelijk bedanken voor de grote betrokkenheid. Dat er zo lang, zonder enige pauze, over allerlei stellingen is gesproken, geeft aan dat een nuchter en inhoudelijk debat over Europa heel goed mogelijk is, ook met een verscheidenheid aan standpunten. Dat vind ik enorme winst. Ik heb vanavond geleerd dat er bij alle verschillen een grote gemene deler gevonden kan worden op een aantal punten. Er is breed behoefte aan een slagvaardig Europa, maar ook aan een democratisch Europa dat op een gezaghebbende manier grensoverschrijdende problemen kan aanpakken. Geen Europa van ronkende teksten, van grote woorden, van vergezichten die eerder mensen vervreemden dan aantrekken.

Vanavond kwam ook naar voren dat er verschillen zijn. Bijvoorbeeld de manier waarop met veto's moet worden omgegaan. Wat dat betreft heb ik er behoefte aan om blijvend in gesprek te gaan. Dat kan niet een momentopname zijn. Betekent een nee tegen veto's bijvoorbeeld dat je dat niet wilt op het moment dat de afdracht van de Nederlandse gelden aan Europa aan de orde is? Of moeten wij daar anders mee omgaan?

Tot slot merk ik op dat wij als volksvertegenwoordigers moeten leren om bescheiden te zijn in het spreken over de wil van de burger.

De heer **De Roon** (PVV): Wat ik meeneem uit deze avond is dat de burger heel graag invloed wil houden op wat er met Europa gaat gebeuren. De PVV is van mening dat er zeker een referendum moet komen over een eventueel vervolgverdrag. Ik heb de indruk dat de meerderheid in deze zaal dat ook vindt. Ook los van het Europese grondwettelijk verdrag wil

men op andere momenten meer invloed hebben. De beste invloed heeft de burger via het Nederlandse parlement. Daarom pleit ik ervoor dat alle macht van het Europese Parlement terug moet naar de nationale parlementen. Ik wil iedereen hartelijk danken voor alles wat naar voren is gebracht.

Mevrouw **Jonker** (CDA): Wat ik meeneem van vanavond is dat de hele zaal enorm betrokken is bij Europa. Ik heb niet beluisterd dat wij Europa terzijde zouden moeten schuiven. Slechts een enkeling vindt dat. Verder constateer ik dat twee derde vindt dat het anders moet dan het er nu aan toe gaat en ook anders dan werd voorgesteld in 2005. Men vond dat het democratischer moet. Ook vond men dat de Tweede Kamer meer zichtbaar moet maken waar zij mee bezig is. Wij moeten mensen meer betrekken bij wat er gebeurt en daar meer over uitleggen. Opvallend vind ik dat mensen zeker bereid zijn om in Europa te investeren en dan niet via belasting en dat dit naar rato mag van de welvaart in de verschillende lidstaten.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik beluister vanavond dat veel mensen vinden dat Europa zich beter aan zijn eigen afspraken moet houden. Gezegd is dat de regels niet goed worden gehandhaafd, waardoor men geen vertrouwen heeft in de toekomst van Europa. Ik noem in dit verband de afspraken over financiën, de Lissabondoelstellingen, de Kopenhagencriteria. Ik denk dat de Kamerleden en de Europarlementariërs dat vooral moeten meenemen. Als Kamerleden moeten wij bekijken hoe wij dat kunnen organiseren. Soms zal dat moeten zijn door veto's te stellen of door meerderheidsbesluiten en soms zal dat op een andere manier moeten gebeuren. Dat kwam voor mij het meest naar voren in de discussie van vandaag.

Mevrouw **Buitenweg** (EP, GroenLinks): Vanavond is opgemerkt dat je geen macht moet hebben zonder draagvlak. Die opmerking is mij bijgebleven. Het is natuurlijk erg lastig. Draagvlak creëer je niet gemakkelijk als er geen goede wetgeving is. Hoe kun je goede wetgeving maken als 27 landen een veto hebben? Met een veto kun je wel iets tegenhouden, maar je kunt niet echt iets goeds tot stand brengen. Dat blijft heel vaak het probleem. Ik heb meegekregen dat mensen meer samenwerking willen op het gebied van milieu, buitenland en energie. Dat zijn voor mij punten om mee te nemen bij de beoordeling van een nieuw verdrag. Bekeken moet worden of op die punten verbetering mogelijk is ten opzichte van het oude verdrag. Ook de handhaving van regels is een belangrijk punt, bijvoorbeeld bij de Kopenhagencriteria. Dan moet je je wel realiseren dat Europese afspraken boven nationale afspraken gaan. Dat is natuurlijk logisch. Of je maakt een Europese afspraak of je maakt hem niet. Als je hem wel maakt, moet die wel gehandhaafd worden, anders heeft het geen zin. Wel moet duidelijk zijn wat je Europees moet doen en wat niet. Dat moet beter worden afgebakend.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Er moet inderdaad duidelijk worden afgebakend wat je wel en wat je niet moet doen. Dan gaat het er ook om wat meer nationaal moet gebeuren en wat in Brussel moet gebeuren. Dat zijn heel belangrijke zaken, omdat mensen daardoor de Europese Unie wat beter gaan begrijpen. In het laatste deel van de discussie kwam de bestuurbaarheid van de Unie naar voren. Ik denk dat wij dat mee kunnen nemen. Wij kunnen er bij de Nederlandse regering op aandringen om de Kopenhagencriteria in een nieuw verdrag op te nemen. Ik wil daaraan toevoegen dat daar ook de bestuurbaarheid van de Unie bij moet worden betrokken. Regelmatig kwam vanavond naar voren dat er meer democratie moet zijn. Daarvan neem ik mee dat wij als Kamer niet alleen beter het verhaal moeten doen, meer moeten spreken, de stilte moeten doorbreken, misschien de communicatieadviseur inhuren die hier in de zaal zit, maar dat wij vooral meer moeten doen met de Europese regels. Een groot gedeelte van het democratische verhaal ligt bij ons en daar kunnen wij meer mee doen. Er was

een prachtig voorstel om de eurocommissarissen af en toe eens naar het Nederlandse parlement te halen. Dat gaan wij direct meenemen.

De heer **Van Bommel** (SP): Ik heb een aantal opmerkingen genoteerd omdat daar veel aandacht aan besteed werd. Ten eerste noem ik het Europees regelen van het milieubelang: minimale regels opstellen, maar landen mogen meer doen. Dat laatste vind ik een goed punt, dat op alle terreinen zou moeten gelden. Ten tweede de positie van kleine landen die nog steeds te weinig te zeggen hebben. Wij zullen een verdrag altijd moeten toetsen op de vraag wat het betekent voor de positie van een land als Nederland, dat één van de kleine landen is. Ten derde de vetorechten. Daarover oordeelt men wisselend. Het is mijn opvatting dat je bij twijfel geen vetorechten moet weggeven, want weg is weg. Dat raakt aan de positie van kleine landen. Daarom vind ik dat wij daar heel voorzichtig in moeten zijn. Ten vierde vindt men dat er meer democratie moet zijn. Daar kan niemand tegen zijn. In dat kader zijn drie posities genoemd, die van de burger, die van de Kamer en die van het Europees Parlement. Dat betekent dat er een referendum moet komen op het moment dat er straks een verdrag ligt dat over al die zaken een uitspraak doet. Op die manier wordt de positie van de burger, van de Kamer en van het Europees Parlement versterkt. Volgens mij kan dat in één verdrag, maar dan moeten wij ons daar wel over kunnen uitspreken.

De heer **Blom** (PvdA): Ik wil drie dingen noemen die mij zijn bijgebleven vanavond. Het eerste wat mij bijblijft, is het verhaal over de vitaliteit van andere landen. Dat sprak mij bijzonder aan. Je bent als iemand die probeert het volk te vertegenwoordigen altijd op zoek naar goede argumenten. Dit is een argument dat ik zelf ga gebruiken. Het tweede is het idee om meer inzicht te krijgen in al die lobbygroepen in Brussel. Dat vond ik een eyeopener. Daar heb ik eerlijk gezegd nooit aan gedacht. Dit soort avonden is voor mij heel belangrijk, juist omdat ik dan dingen hoor waaraan ik nog nooit heb gedacht. Ik beloof u dat ik daar absoluut werk van ga maken. Het beste idee, met stip op één, was het idee over de grote Europashow.

De heer **Doesburg**: Dank u wel. Ik ben heel benieuwd wie die show gaat presenteren. Misschien is dat wel de heer Waalkens. Dat is eigenlijk de echte voorzitter van deze avond. Wij zijn met hem begonnen en wij sluiten ook met hem af, zoals dat betaamt. Ik geef het woord aan de heer Waalkens.

De **voorzitter**: Ik vind dat onze gespreksleider van vanavond een applaus verdient.

(applaus)

De **voorzitter**: Hij is er op een bijzondere manier in geslaagd alle aanwezigen de gelegenheid te geven hun mening te ventileren. Ik dank ook alle medewerkers die zich drie slagen in de rondte hebben gewerkt om de hele karavaan rollende te houden. Ook dank aan het gemeentebestuur van Eindhoven, dat wij hier in deze locatie onderdak konden krijgen. Het was een hele zit. Wij hebben een tour d'horizon gemaakt langs alle hoeken en gaten van Europa en daarbuiten. Ik weet zeker dat de dingen die door de aanwezigen te berde zijn gebracht, verwerkt worden in de boodschap en in het politieke debat dat gevoerd gaat worden met het kabinet. Dit zal zeker niet de laatste keer zijn dat wij met elkaar spreken, in welke vorm dan ook. Het is natuurlijk van belang dat het politieke debat over Europa in volle hevigheid op gang is. Daar gaan wij iets van breien. Morgenavond is er een afsluitende bijeenkomst in Den Haag. Dan zullen wij ook terugkijken op de vier avonden die wij hebben georganiseerd. Ik dank de aanwezigen voor hun komst en voor hun bijdrage aan de gedachtewisseling over een sterk en goed Europa.

Sluiting 22.15 uur.